KESKKONNAAMET

Suuremõisa lahe maastikukaitseala, Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaiga ja Paeranna merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskava 2014-2023

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

LÜHENDID 5
1. SISSEJUHATUS 6
1.1. Ala iseloomustus 6
1.2. Maakasutus 9
1.3. Huvigrupid 12
1.4. Kaitsekord 12
1.5. Uuritus 13
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud 13
1.5.2. Riiklik seire 13
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus 14
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID 15
2.1. Elustik 15
2.1.1. Taimestik 17
2.1.1.1. Kaitse-eesmärgina nimetatud III kategooria kaitstavad taimeliigid 17
2.1.1.2. Kaunis kuldking 18
2.1.2. Kuld-soverbiell 18
2.1.3. Merikotkas 19
2.2. Kooslused 20
2.2.1. Lood 24
2.2.2. Sinihelmikakooslused 25
2.2.3. Lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood 25
2.2.4. Liigirikkad madalsood 26
2.2.5. Vanad loodusmetsad 27
2.2.6. Vanad laialehised metsad 28

2.2.7. Puiskarjamaad ... 28
2.2.8. Soostuvad ja soo-lehtmetsad ... 29
3. ALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS ... 30
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE ... 31
4.1. Tegevuste kirjeldus ... 31
4.1.1. Riiklik seire ... 31
4.1.2. Inventuurid ja uuringud ... 31
4.1.3. Poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine ... 32
4.1.4. Tähiste paigaldamine ... 34
4.1.5. Kaitsekorra ja kaitse-eesmärkide muutmine ... 34
4.1.6. Ahenda tee remont ... 35
4.1.7. Kuldkinga kasvukoha hooldamine ... 35
4.2. Eelarve ... 36
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE ... 39
KASUTATUD KIRJANDUS ... 42
LISAD ... 43
Lisa 1. Suuremõisa lahe maastikukaitseala kaitse-eeskiri. Vabariigi valitsuse määrus 08.05.2007 nr 131 ... 43
Lisa 2. Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri ... 48
Lisa 3. Kaitsealuste seeneliikide püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri ... 50
Lisa 4. Väärtuste koondtabel ... 53
Lisa 5. Loomühikute arvestamine ja poollooduslike koosluste hooldamiseks vajalikud loomühikud ... 60
Lisa 6. Tegevuste kaart ... 61

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava hoiualade ja kaitsealade alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Suuremõisa lahe loodusala (Suuremõisa lahe maastikukaitseala, Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaiga ja Paeranna merikotka püsielupaiga) kaitsekorralduskava (edaspidi *KKK*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi üks kaasamiskoosolek 14.11.2012 Muhu Vallavalitsuses.

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees (tel: 452 7764, e-post: kadri.paomees@keskkonnaamet.ee).
Kava koostas Consultare OÜ töörühm Kristo Kiikeri juhendamisel (tel: 452 4995, e-post: info@consultare.ee).

KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013“ JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE“ MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS“ PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

LÜHENDID

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

KE – kaitse-eesmärk

KK – kaitsekategooria

KA – Keskkonnaamet

KAUR – Keskkonnaagentuur

KKK – kaitsekorralduskava

LiD – linnudirektiiv

LoA – loodusala

LoD – loodusdirektiiv

MKA – maastikukaitseala

PLK – poollooduslik kooslus

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Suuremõisa lahe maastikukaitseala (edaspidi kaitseala), Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaik ja Paeranna merikotka püsielupaik asuvad Muhu saare lõunaosas ning moodustavad Suuremõisa lahe loodusala (joonis 1). Loodusala pindala on 370,9 ha, sellest 347,8 ha moodustab kaitseala, 1,7 ha kuld-soverbielli püsielupaik ja 21,5 ha merikotka püsielupaik.

Kaitseala hõlmab Suuremõisa lahte (8,7 ha, registrikood VEE2062510) ja Väike-Suuremõisa lahte (1,1 ha, VEE2062550), mis varem on olnud üks veekogu pindalaga 12 ha. Maakerke ja kinnikasvamise tõttu on veepeegli pindala oluliselt vähenenud ning endisest rannajärvest on osaliselt kujunenud liigirikas madalsoo. Suuremõisa laht on madal, keskmise sügavusega vaid 0,6 m, järves on 0,3 ha suurune saar. Järve valgala on 12,9 km^2. Väike-Suuremõisa laht on Suuremõisa lahest eraldunud veekogu ja Keskkkonnaregistrisse kantud alles 2011. aastal. Läbi Suuremõisa lahe voolab oja Nossa soon (VEE1175200), mis jagab kaitseala ida- ja lääneosaks. Nossa soone kogupikkus on 6,8 km ja see suubub Väiksesse väina. Oja valgala on 13,4 km².

Suuremõisa lahe maastikukaitseala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 08.05.2007 nr 131 „Suuremõisa lahe maastikukaitseala kaitse-eeskiri“. Kaitseala on moodustatud Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee 3. aprilli 1965. a otsusega nr 32 „Looduse kaitsest Kingissepa rajoonis“ kaitse alla võetud Suuremõisa lahe ornitoloogilise keeluala baasil.
Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaik on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse määruse 17.04.2006 nr 28 „Kaitsealuste seeneliikide püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ § 2 lg 19.
Paeranna merikotka püsielupaik on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse määruse 21.07.2010 nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ § 2 lg 6 p 5 alusel.

Administratiivselt asub loodusala Muhu vallas Laheküla, Pädaste ja Aljava külades.

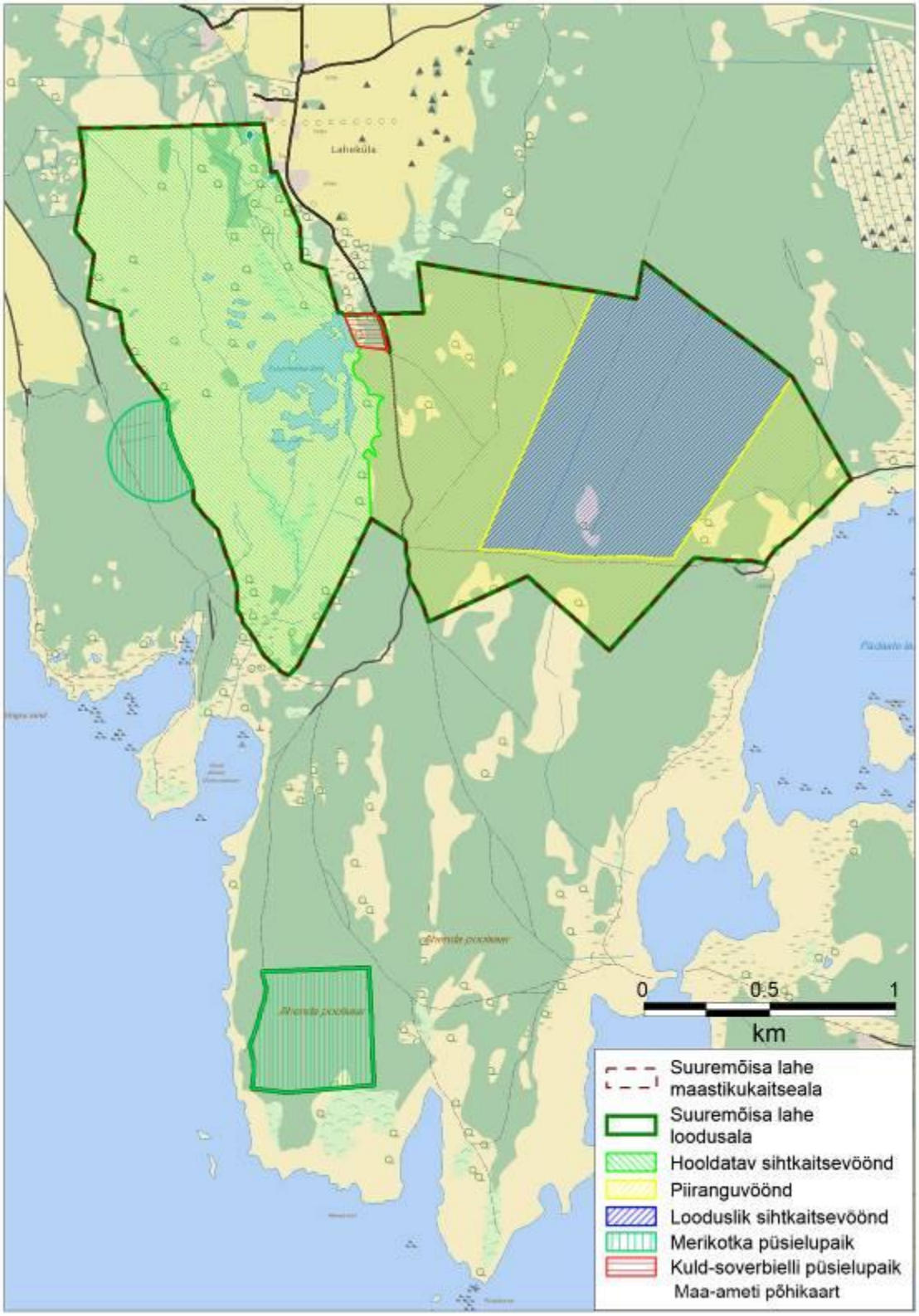

Joonis 1. Suuremõisa lahe loodusala asend ja jagunemine

Suuremõisa lahe maastikukaitseala kaitse-eeskirjaga (lisa 1), merikotka püsielupaikade kaitse-eeskirjaga (lisa 2) ja kaitsealuste seeneliikide püsielupaikade kaitse-eeskirjaga (lisa 3) määratud kaitse-eesmärgid on esitatud tabelis 1. Samuti on tabelis toodud Suuremõisa lahe loodusala kaitse-eesmärgid.

Tabel 1. Õigusaktidest tulenevad kaitse-eesmärgid

Ala nimetus	**Kaitse-eesmärgid**
Suuremõisa lahe maastikukaitseala	1) Kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on: lood (6280*), lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210*), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*) ning puiskarjamaad (9070); 2) Kaitsta nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud II kaitsekategooria taimeliiki ja selle elupaika[1]; 3) Kaitsta I kaitsekategooria liiki[2], keda nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas, ja selle elupaika; 4) Kaitsta II kaitsekategooria taimeliike[3] ja harilikku käoraamatut (*Gymnadenia conopsea*), harilikku porssi (*Myrica gale*), kahkjaspunast sõrmkäppa (*Dactylorhiza incarnata*), kahelehist käokeelt (*Platanthera bifolia*), siberi võhumõõka (*Iris sibirica*) ning soo-neiuvaipa (*Epipactis palustris*), kes on ühtlasi III kaitsekategooria liigid, ja nende elupaiku.
Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaik	III kaitsekategooriasse kuuluva seeneliigi kuld-soverbielli (*Sowerbyella imperialis*) väljaspool kaitseala asuv elupaik, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.
Paeranna merikotka püsielupaik	I kaitsekategooriasse kuuluva liigi merikotka (*Haliaeetus albicilla*) isendite väljaspool kaitsealasid asuva püsielupaiga kaitse liigi soodsa seisundi tagamiseks
Suuremõisa lahe loodusala	I lisas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid on lood (alvarid 6280*), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*) ja puiskarjamaad (9070).

[1] Kaitse-eeskirja seletuskirja kohaselt on selleks liigiks soohiilakas *(Liparis loeselii)*.
[2] Kaitse-eeskirja seletuskirja kohaselt on selleks liigiks merikotkas (*Haliaeetus albicilla).*
[3] Kaitse-eeskirja seletuskirja kohaselt on nende liikideks harilik muguljuur *(Herminium monorchis)*, kärbesõis *(Ophrys insectifera)*, lõhnav käoraamat *(Gymnadenia odoratissima)* ja punane tolmpea (*Cephalanthera rubra).*

Suuremõisa lahe maastikukaitseala asub Suuremõisa lahe loodusalal, mis kuulub Natura 2000 võrgustiku alade hulka rahvusvahelise koodiga EE0040473. (alus: Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 p 2 alapunkt 408).

1.2. MAAKASUTUS

Loodusalal on kokku 30 katastriüksust kogupindalaga 229,2 ha. Maakatastrisse on kantud 62% loodusala pindalast. Katastriüksuse keskmine suurus on 7,6 ha. Omandivormilt on nii katastriüksuste arvu kui pindala poolest ülekaalus eraomand (tabel 2, joonis 2). Samas on 38% loodusala pindalast veel jätkuvalt riigiomandis.

Maakasutuse sihtotstarbelt on eranditult tegemist maatulundusmaaga. Kõlvikutest on ülekaalus mets (joonis 3).

Tabel 2. Suuremõisa lahe loodusala maa jaotus vastavalt omandivormile (seisuga 01.10.2011 maakatastrisse kantud maa, arvesse on võetud katastriüksused, mille pindala loodusala piires on vähemalt 0,1 ha)

Omandivorm	**Pindala (ha)**	**Katastriüksuste arv**
Eramaa	134,4	23
Riigimaa	94,8	7
Maakatastrisse kantud maa kokku	229,2	30
Jätkuvalt riigi omandis olev maa	141,7	-

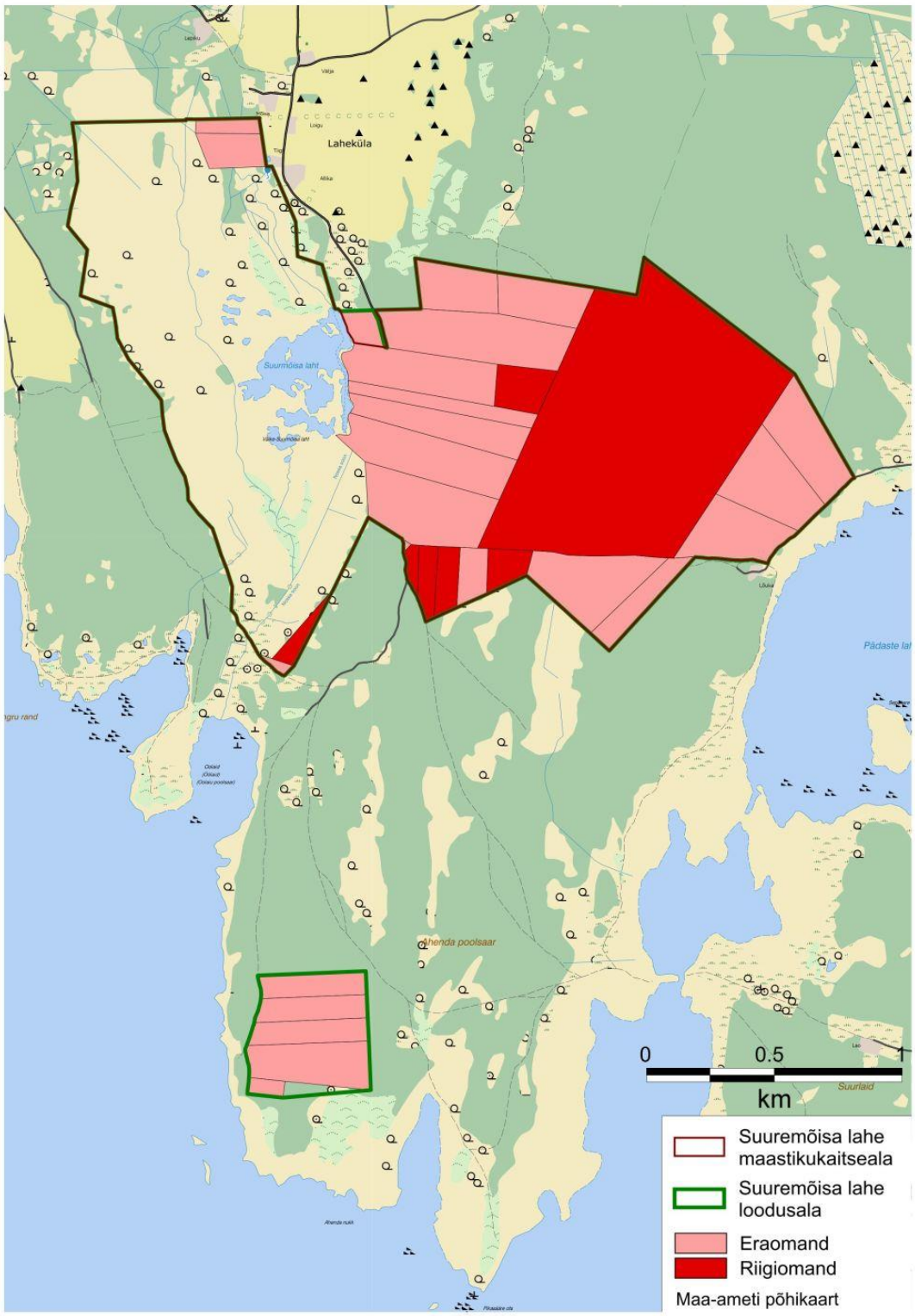

Joonis 2. Suuremõisa lahe loodusala maa jaotus vastavalt omandivormile

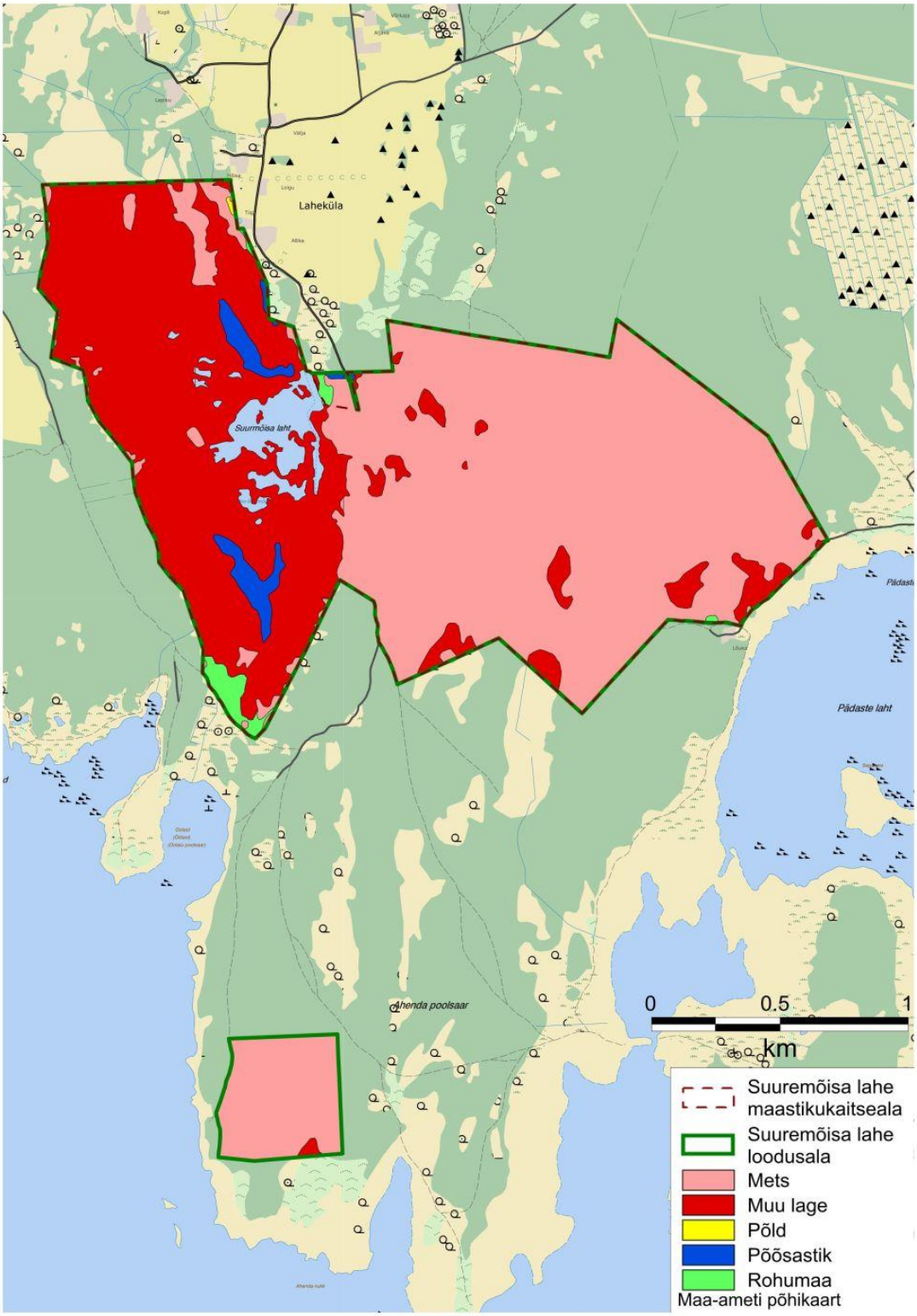

Joonis 3. Suuremõisa lahe loodusala kõlvikuline jaotus

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **Poollooduslike koosluste hooldajad** – huvitatud loomakasvatusest, poollooduslike koosluste hooldusest ja sellega seotud toetustest.
- **RMK** – loodushoiutööde läbiviija riigi maadel, piiritähiste paigaldaja ja hooldaja.
- **Muhu vald** – huvitatud oma territooriumi tasakaalustatud arengust ja elanike heast käekäigust.
- **Maaomanikud ja kohalikud elanikud** – huvitatud oma maa heaperemehelikust kasutamisest ja elukeskkonna paranemisest.
- **Linnuvaatlejad ja loodushuvilised** - huvitatud tähistatud ja korras infrastruktuuri ning teabe olemasolust.

1.4. KAITSEKORD

Loodusala maaala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele neljaks sihtkaitsevööndiks kogupindalaga 248,3 ha ja kaheks piiranguvööndiks kogupindalaga 122,6 ha (tabel 3, joonis 1).

Tabel 3. Loodusala jagunemine vöönditeks

Vööndi nimetus	**Pindala (ha)**	**Tüüp**
MKA Laheküla piiranguvöönd	114,8	piiranguvöönd
MKA Paeranna sihtkaitsevöönd	82,8	sihtkaitsevöönd
MKA Suuremõisa lahe sihtkaitsevöönd	150,1	sihtkaitsevöönd
Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaiga sihtkaitsevöönd	1,7	sihtkaitsevöönd
Paeranna merikotka püsielupaiga piiranguvöönd	7,8	piiranguvöönd
Paeranna merikotka püsielupaiga sihtkaitsevöönd	13,7	sihtkaitsevöönd

Kõigis sihtkaitsevööndites on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine (välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul õppe- ja loodusraja rajamine Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndis). I kaitsekategooria liigi pesitsusaegse rahu tagamiseks on 1. veebruarist 31. augustini keelatud viibida maastikukaitseala Paeranna sihtkaitsevööndis. Paeranna merikotka püsielupaiga sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine keelatud 14. veebruarist 1. augustini.
Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, maavara kaevandamine, uute veekogude rajamine, uue maaparandussüsteemi rajamine, uuendusraie, välja arvatud turberaie, mille juures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Keelatud on biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine looduslikul rohumaal ja metsamaal ning puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Natura elupaigatüüpide inventuur viidi läbi 2002. aastal. Kordusinventuur viidi OÜ Consultare poolt läbi 2012. aastal koos KKK koostamisega. Samuti teostati 2012. aastal kaitstavate taimeliikide inventuur (OÜ Consultare, inventeerija Sirje Azarov).

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Loodusalal asub allprogrammi haned, luiged ja sookurg Muhu-Suuremõisa seirejaam, kus on 1997. aastal loendatud üks paar sookurgi *(Grus grus).* Tegemist on ilmselt passiivse või „unustatud“ seirejaamaga, sest viimase 10 aasta seirearuannetes see seirejaam ei kajastu. Küll teostatakse sookurgede seiret Suuremõisa lahe loodusala lähedale jääval Väikesel väinal.

Merikotkaste püsielupaiku seiratakse seireprogrammis “Kotkad ja must-toonekurg”. Seire eesmärgiks on Eestis pesitsevate kotkaste ning must-toonekure arvukuse ja selle muutuste, samuti sigimisedukuse ning peamiste ohutegurite mõju jälgimine. Seireprojekti käigus kogutud informatsiooni on võimalik kasutada nende liikide kaitse korraldamiseks. Seire võimaldab ühtlasi jälgida majandustegevusest põhjustatud muutusi looduskeskkonnas, eeskätt vanades metsades ja märgaladel. Sigimisedukuse jälgimine annab ka informatsiooni saasteainete mõju kohta seiratavatele liikidele, kuna kotkad kui tippkiskjad paiknevad toiduahela tipus ning on seetõttu ohustatud elusorganismides ladestuvate püsivate saasteainete (nagu näiteks DDT, raskmetallid jt) poolt. Seire toimub kolme- kuni viieaastase sammuga. Seire käigus kogutakse informatsiooni pesitsusterritooriumite arvu ning sigimisedukuse kohta.

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

KKK koostamise käigus selgus, et puudulikud on andmed püsielupaigas kaitstava seeneliigi kuld-soverbielli kohta. EELIS-e andmetel esineb liik loodusalal kahes kohas, kuid täpsemad andmed liigi tänapäevase leviku ja seisundi kohta puuduvad.

2012. aastal läbiviidud kaitstavate taimeliikide inventuuriga ei tuvastatud ühegi kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liigi (soohiilakas, harilik muguljuur, kärbesõis, lõhnav käoraamat ja punane tolmpea) esinemist loodusalal. Kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liikide puhul on tegemist käpalistega, mille esinemine on aastati kõikuv. Seetõttu on vajalik 2014. aastal käpaliste õitsemise ajal loodusala veelkord üle vaadata, et nimetatud liikide esinemine või puudumine kindlaks teha.

MKA Paeranna sihtkaitsevööndis olev merikotka pesapuu on juba mõnda aega asustamata. Tuleb välja selgitada, kas Paeranna sihtkaitsevööndit asustanud paar võib olla leidnud endale teise pesapuu.

2012. aastal tuvastati, et Paeranna sihtkaitsevööndit asustab kassikakk, kuid kassikaku pesa on leidmata. Kaitsemeetmete rakendamiseks on vajalik pesa asukoht välja selgitada.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

Kaitseala kaitse-eeskirja järgi on taimestiku osas kaitse-eesmärkideks II kaitsekategooria liikide hulka kuuluvad soohiilakas (*Liparis loeselii*), mis on kantud ka LoD II lisasse, harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), lõhnav käoraamat (*Gymnadenia odoratissima*) ja punane tolmpea (*Cephalanthera rubra*) ning III kaitsekategooria liikide hulka kuuluvad harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), harilik porss (*Myrica gale*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), siberi võhumõõk (*Iris sibirica*) ning soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*).

2012. aastal läbi viidud kaitstavate taimeliikide inventuuriga ei tuvastatud ühegi kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liigi esinemist loodusalal, samuti ei leitud III kaitsekategooria liike harilikku porssa ja siberi võhumõõka. EELIS-e andmetel on Suuremõisa sihtkaitsevööndis 3,5 ha suurune halli käpa (*Orchis militaris)* kasvukoht, kuid andmed pärinevad 1993. aastast ja puudub hinnang liigi arvukuse kohta, 2012. aastal liiki ei leitud. Küll aga leiti II kaitsekategooria ja LoD II lisa liik kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ning lisaks kaitse-eesmärkides nimetatutele veel neli III kaitsekategooria liiki: mets-õunapuu (*Malus sylvestris),* rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*) (tabel 4). Kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liikide puhul on tegemist käpalistega, mille esinemine on aastati kõikuv. Seetõttu on vajalik 2014. aastal käpaliste õitsemise ajal loodusala veelkord üle vaadata, et nimetatud liikide esinemine või puudumine kindlaks teha. Kui liike ei esine, tuleb need koos hariliku porsa ja siberi võhumõõgaga kaitse-eesmärkide hulgast välja arvata. Samas tuleb kaitse-eesmärkide hulka lisada kaunis-kuldking.

Tabel 4. Kaitstavad taimeliigid Suuremõisa lahe loodusalal 2012. aasta inventuuri alusel

Liigi nimetus	**Levik**	**Kat**	**KE**	**LoA**
Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*)	0,2 ha, ohtralt, 200 isendit	II	Ei	Ei
Kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*)	1 ha	III	Jah	Ei
Rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*)	10,1 ha	III	Ei	Ei
Lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*)	38,3 ha	III	Ei	Ei
Harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*)	10,1 ha	III	Jah	Ei

Liigi nimetus	**Levik**	**Kat**	**KE**	**LoA**
Laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*)	9,1 ha	III	Ei	Ei
Soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*)	6,6 ha	III	Jah	Ei
Kahkjaspunane sõrmkäpp *(Dactylorhiza incarnate)*	37,6 ha	III	Jah	Ei
Mets-õunapuu (*Malus sylvestris)*	Üksikud	III	Ei	Ei

Arvestades loodusala suurust on kaitstavate liikide esindatus seal suhteliselt väike. Sealjuures tuleb märkida, et kaitse-eesmärkidena nimetatud liigid – kahkjaspunane sõrmkäpp *(Dactylorhiza incarnate)*, soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) ja harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*) ei eristu teistest inventeeritud liikidest oma suurema leviku või isendite arvu poolest. Nimetud liigid on saartel suhteliselt laialt levinud käpalised ja Suuremõisa lahe loodusala ei ole nende iseloomulik või suur kasvukoht. III kategooria liikide osas on mõistlik kaitse-eeskirja täpsustada ning mitte seada eraldi kaitse-eesmärke kõikide III kategooria kaitstavate taimeliikide osas (pt 4.1.5.).

Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaik on moodustatud III kategooria seeneliigi – kuld-soverbielli (*Sowerbyella imperialis*) kaitseks.

Linnustiku osas on nii kaitseala kui Paeranna püsielupaiga kaitse-eesmärgiks I kaitsekategooria liigi merikotka (*Haliaeetus albicilla)* kaitse. 2012. aasta suvel tuvastati, et Paeranna sihtkaitsevöönd on ka teise I kaitsekategooria loomaliigi – kassikaku *(Bubo bubo)* elupaik. Kassikaku pesa täpne asukoht tuleb kindlaks teha (pt 4.1.2.) ja lisada liik kaitseala kaitse-eesmärkide hulka (pt 4.1.5.).

2012. aastal tuvastati KA looduskaitse bioloogi poolt mitme uue III kategooria loomaliigi esinemine kaitsealal, peamiselt Suuremõisa järvel ja selle lähipiirkonnas. Need on: mustviires *(Chlidonias niger)*, raudkull (*Accipiter nisus*), suur rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*), rabakonn (*Rana arvalis*) ja sõõrsilmik (*Lopinga achine*). Suur rabakiil ja sõõrsilmik on ühtlasi Loodusdirektiivi II lisa liigid. Nimetatud liike kaitse-eesmärkide hulka ei ole vaja panna, nende kaitse on tagatud elupaigatüüpide kaitsega.

2.1.1. TAIMESTIK

2.1.1.1. Kaitse-eesmärgina nimetatud III kategooria kaitstavad taimeliigid

Soo-neiuvaip *(Epipactis palustris*) III kat; KE – jah, LoA – ei.

Soo-neiuvaip eelistab kasvamiseks lubjarikka mullaga niiskemaid kasvukohti ja on eriti iseloomulik lubjarikastele madalsoodele. Veel kasvab ta soistel niitudel, järvekallastel, aga ka kraavide ääres, karjäärides ja teistes inimtekkelistes kasvukohtades. Kasvada saab soo-neiuvaip vaid seal, kus kõrgemakasvulised niiskuslembesed taimed, näiteks pilliroog, liialt ei laiuta. Tema kasvukohad võivad hävida võsastumise ja kuivenduse tõttu.

Kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnate*) III kat; KE – jah, LoA – ei.

Kahkjaspunane sõrmkäpp eelistab kasvada niiskematel valgusrikastel kasvukohtadel, olgu nendeks siis mitmesugused soo-, ranna- ja luhaniidud, madalsood, õõtsikud, niiskemad loopealsed või kraavikaldad.

Kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) III kat; KE – jah, LoA – ei.

Kahelehine käokeel kasvab peamiselt mitmesugustel niitudel, loopealsetel ja kadastikes, aga ka metsades ja sihtidel, sooservades ja kraavipervedel. Enamasti on kasvukohtade muld lubjarikas, kuid mõnel pool kasvavad need taimed ka happelise mullaga palumetsades otse kanarbike ja mustikate keskel.

Harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*) III kat; KE – jah, LoA – ei.

Harilik kasvab niitudel, puisniitudel, loopealsetel ja kadastikes. Enam meeldivad talle kuivemad kasvukohad ning lubjalembese taimena on ta arvukam Lääne-Eestis.

Kaitseala kaitse-eesmärkidena nimetatud III kategooria kaitstavad taimeliigid on loodusalal levinud suhteliselt laialt, neid ei leidu aga suurtel liigirikka madalsoo ja vanade loodusmetsade massiividel. III kategooria kaitstavate taimeliikide seisundi võib hinnata soodsaks.

Kaitse-eesmärgid:

- Pikaajalised (30 aasta) kaitse-eesmärgid: kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on võrreldes 2012. aastaga (tabel 4) säilinud või suurenenud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärgid: kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on võrreldes 2012. aastaga (tabel 4) säilinud või suurenenud.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Võsastumine poollooduslikke kooslusi eelistavate liikide (kahkjaspunane sõrmkäpp, kahelehine käokeel) puhul.

Meede: PLK hooldus, võsaraie

2.1.1.2. Kaunis kuldking

II kat; KE – ei, LoA – ei, LoD II.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on Eestis põhiliselt metsataim. Kuldking eelistab poolvarju. Soodsateks kasvupaikadeks on ka puisniidud. Kuldkingad on pikaealised püsikud. Puhmikud suurenevad stabiilselt soodsates tingimustes ja kahanevad ebasoodsates, kuid põhimõtteliselt võivad elada aastasadu (Kull, 2000). Taim paljuneb vegetatiivselt ja seemnetega.

Kaitsealal leiti 2012. taimestiku inventuuri käigus kauni kuldkinga kasvukoht Lõuka talusse viiva tee ääres vanas laialehises metsas, kus taime oli ohtralt (200 isendit) 0,2 hektaril. Ilmselt on tee ääres liigile sobivad valgustingimused ja ta säilib seal ka edaspidi. Kauni kuldkinga puhul on peamiseks ohuteguriks võsastumine.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on kauni kuldkinga elupaiga säilimine. Kauniskuldking on loodusalal levinud vähemalt 0,2 hektaril elujõulise populatsioonina.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on kauni kuldkinga elupaiga säilimine. Kauniskuldking on loodusalal levinud vähemalt 0,2 hektaril suurusjärgus 200 isendit.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Võsastumine

Leevendav meede: tee hoidmisel avatuna lisameetmeid ei vaja, vastasel korral on vajalik võsaraie.

2.1.2. KULD-SOVERBIELL

III kat; KE – jah, LoA – ei, LoD II.

Seeneliiki kuld-soverbielli (*Sowerbyella imperialis*) esineb EELIS-e andmetel loodusalal kahes kohas. Üks neist on MKA Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndis liigirikkas madalsoos, teine Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaigas sinihelmikakooslusel. Kirjanduse andmetel on kuld-soverbiell liik, mis eelistab loometsi ja kadastikke. Esmakordselt leiti teda Suuremõisas kadastikus 1983. aastal (Kullman, 1984). Hilisemad ja täpsemad andmed liigi leviku ning seisundi kohta on lünklikud. Arvestades liigi kasvukohaeelistusi, on tema esinemine madalsoos väga ebatõenäoline. Ka teine elupaik võib ligi 30 aasta jooksul muutunud olla. Kaitse-

eesmärkide seadmiseks on vajalik eelnevalt välja selgitada hariliku kuld-soverbielli levik ja seisund loodusalal (pt 4.1.2.) ning vastavalt sellele seada kaitsemeetmed.

2.1.3. MERIKOTKAS

I kat; KE – jah, LoA – ei, Li D I

Merikotkas eelistab veekogudelähedasi elupaiku, enamasti on nendeks kuuse-segametsad ja männikud. Pesa ehitab suurtest roigastest männi otsa. Pesapaigad on põlised, sageli on seal merikotkaid nähtud juba sajandeid. Paeranna merikotka püsielupaigas ja MKA Paeranna sihtkaitsevööndis on teadaolevalt kokku kolm merikotka (*Haliaeetus albicella*) pesapuud. Asustatud on 2012. aasta kevad-suve seisuga üks pesa, kuid poegi 2012. aastal seal ei olnud. Küll oli 1 poeg kaitsealaga piirnevas Aljava merikotka püsielupaigas. Tuleb välja selgitada, kas Paeranna sihtkaitsevööndit asustanud paar võib olla leidnud endale teise pesapuu (pt 4.1.2.).

Üldjuhul tagab püsielupaiga ja sihtkaitsevööndi režiim kotkaste häirimatu pesitsemise, kuna seal on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine ja inimeste viibimine 1. veebruarist 31. augustini.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on säilitada loodusalal sobiv elupaik vähemalt 3 paari merikotkaste pesitsemiseks.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on säilitada loodusalal sobiv elupaik vähemalt 3 paari merikotkaste pesitsemiseks.

Mõjutegurid ja meetmed:

Üks MKA Paeranna sihtkaitsevööndis olev merikotka pesapuu on juba mõnda aega asustamata. Kaitsemeetmete rakendamiseks tuleb välja selgitada, kas Paeranna sihtkaitsevööndit asustanud paar võib olla leidnud endale teise pesapuu.

2.2. KOOSLUSED

Loodusdirektiivi eesmärgiks on kaitsta biotoope mitte ainult kui teatud looma- ja taimeliikide elupaiku/kasvukohti, vaid kui omaette väärtust. Oluliseks peetakse elupaigatüüpe, mis on oma loodusliku levila piires kadumisohus, mille levila on piiratud või mis silmapaistvalt esindavad elupaikade tüüpilisi omadusi vähemalt ühes biogeograafilises piirkonnas. Esmatähtsate elupaigatüüpide hulka kuuluvad need, mille kaitse tagamiseks on Euroopa Liidul eriline vastutus seoses sellega, et suur osa antud elupaikade levilast paikneb liikmesriikide territooriumil.

Pea kogu loodusala, v.a 0-elupaigaks määratud 4,5 ha kaitseala keskosas, on elupaigatüüpidega kaetud (tabel 5, joonis 4). Valdavad elupaigatüübid on vanad loodusmetsad (9010*), mida leidub 53%-l loodusala pindalast ja liigirikkad madalsood (7230) (31%). Järgnevad lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210*), mida on 9%. Tabelis 5 on esitatud elupaigatüüpide pindalad ja nende katvus Suuremõisa lahe loodusalast vastavalt Natura standardandmebaasile. 2012. aasta inventuuri kohaselt on kõikide elupaigatüüpide katvus saavutatud ja mõnel juhul ka kordades ületatud. Nt liigirikaste madalsoode katvuse eesmärk on vaid 2%, tegelikkuses on neid 31%. Lisaks tuvastati inventuuriga neli uut elupaigatüüpi: rannaniidud (1630*), sinihelmikakooslused (6410), vanad laialehised metsad (9020*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Natura standardandmebaasis tuleb teha seega vastavad parandused.

Tabel 5. Suuremõisa lahe loodusalal inventeeritud elupaigatüübid

Elupaigatüüp	**2012. a inventeeritud pindala (ha)**	**Katvus[4] (%)**	**Katvus (ha)**	**LoDI**	**KE**	**LoA**	**Esinduslikkus[5]**	**Märkused**
Rannaniidud (1630*)	0,1	-	-	Jah	Ei	Ei	-	Kuna elupaigatüübi pindala on nii väike, siis eesmärgiks ei tasu lisada.
Lood (6280*)	2,8	0,2	0,7	Jah	Jah	Jah	B	
Sinihelmikakooslused (6410)	6,4	-	-	Jah	Ei	Ei	-	Seada kaitseala eesmärgiks.
Lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210*)	34,3	4,2	15,6	Jah	Jah	Jah	A	
Liigirikkad madalsood (7230)	114,1	2	7,4	Jah	Jah	Jah	B	
Vanad loodusmetsad (9010*)	192,6	46,9	174	Jah	Jah	Jah	B	

4 Vastavalt loodusala standardsele andmevormile.

5 Loodusliku elupaigatüübi esinduslikkuse aste antud alal. A: väga esinduslik, B: esinduslik, C: keskmine, kuid veel arvestatav esinduslikkus.

Elupaigatüüp	**2012. a inventeeritud pindala (ha)**	**Katvus[4] (%)**	**Katvus (ha)**	**LoD I**	**KE**	**LoA**	**Esinduslikkus[5]**	**Märkused**
Vanad laialehised metsad (9020*)	8,4	-	-	Jah	Ei	Ei	-	Seada kaitseala eesmärgiks.
Puiskarjamaad (9070)	2,4	0,6	2,2	Jah	Jah	Jah	C	
Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	5,1	-	-	Jah	Ei	Ei	-	Seada kaitseala eesmärgiks.
Kokku	366,2		207,4					

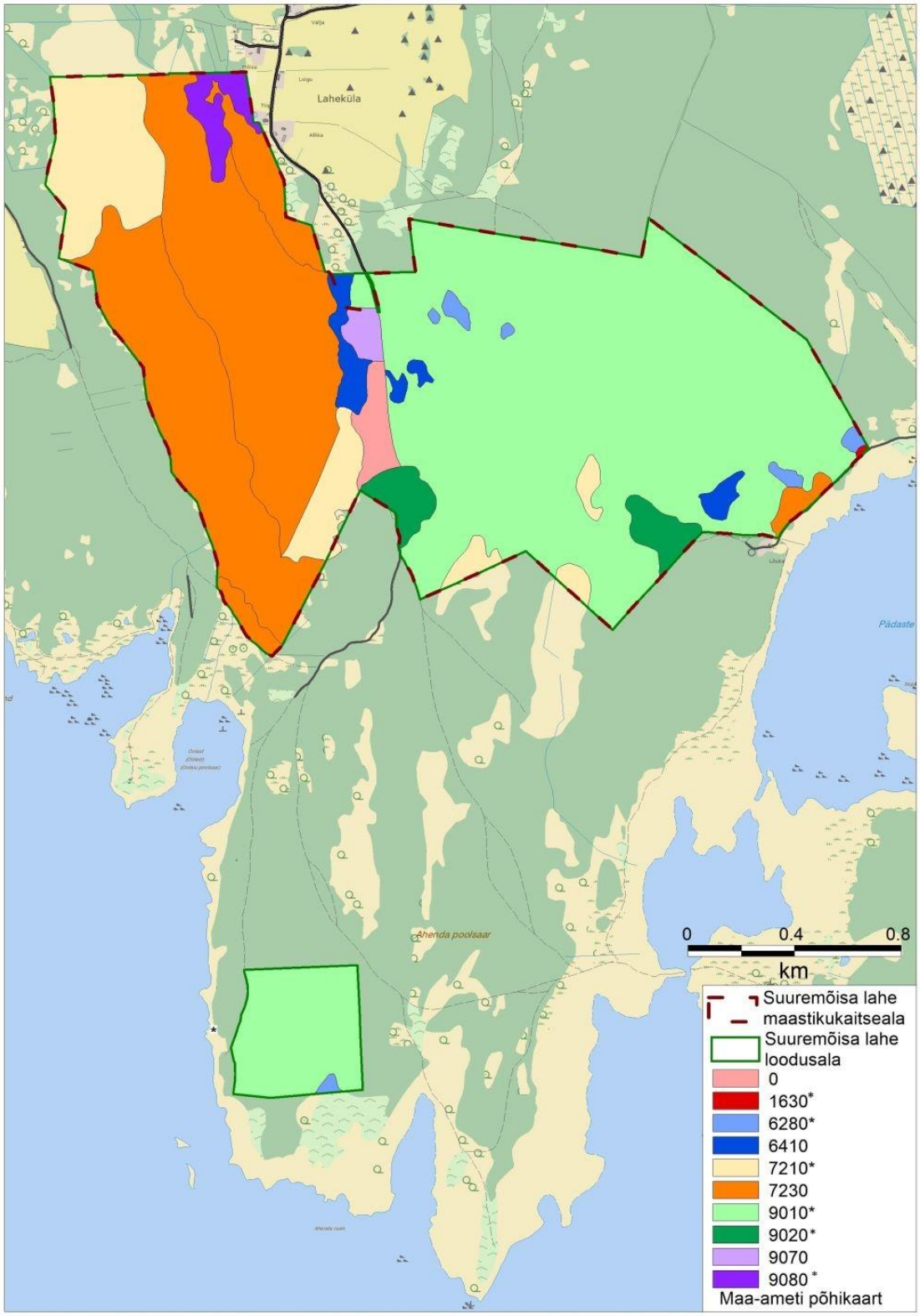

Joonis 4. Elupaigatüübid Suuremõisa lahe loodusalal

2.2.1. LOOD

Lood e alvarid on õhukesemullalised lubjarikkad niidud, milledel puud ja põõsad praktiliselt puuduvad. Mullakihi tüsedus võib ulatuda paarikümne sentimeetrini, kuid kohati võib see ka täielikult puududa ning taimkatet leidub sellistel juhtudel vaid kaljupragudes ja väiksemates lohkudes. Suveperioodil on iseloomulik aluspõhjani läbi kuivamine, samas kui kevaditi jääb paepealsele kauaks liigniiskus. Vaatamata ajutiselt väga ebasoodsatele kasvutingimustele on alvarite liigirikkus väga kõrge ja omapärane. Alvarite levik on maailmas väga piiratud, neid leidub Läänemere saartel (Gotlandil ja Ölandil Rootsis, Saaremaal, Hiiumaal, Muhus ja väiksematel saartel Eestis) ning Lääne- ja Põhja-Eesti rannikualal. Väiksemate laikudena leidub alvareid veel Rootsi mandriosas Västergötalandis, Ahvenamaal ja Venemaal Peterburi piirkonnas. Kui 1930tel aastatel hinnati alvarite kogupindalaks Eestis üle 40000 ha, siis viiskümmend aastat hiljem oli järele jäänud 16000 ha, millest omakorda veerand oli peaaegu kinnikasvanud. Õnneks on lookooslus siiski visa ja püsib ka üsna kinnikasvanud aladel, seega on võimalik taastada ka poolenisti kinnikasvanud endisi alvareid, kui nad võsast puhastada ja taastada karjatamine. Eesti on võtnud vastutuse säilitada vähemalt 9800 ha loopealseid, mida on praeguse seisuga juba väga keeruline täita. Loodusid (6280*) esineb väikeste laikudena kaitsealal Laheküla piiranguvööndis ja Paeranna sihtkaitsevööndis kokku 2,8 ha. Ühtki neist ei hooldata, kuna alad on ümbritsetud vana loodusmetsaga, mitte mõne muu PLK-ga. Seega on nende hooldus keeruline ja majanduslikult kulukas. Praegu on lood veel valdavalt heas (B) seisundis. Ohuteguriks on kadakate ja mändide pealetung.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on loodude säilimine vähemalt 0,7 ha ulatuses esinduslikkusega B.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on loodude säilimine vähemalt 0,7 ha ulatuses esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Loodusid ohustab üldjuhul hoolduse puudumine ja sellest tingitud kinnikasvamine. Kuigi ajalooliselt on kaitseala idapoolset osa koos seal asuvate loodega karjatatud, on tänaseks sellest valdavalt kujunenud vana loodusmets. Metsamassiivis säilinud loopealsed on aga karjatamiseks väikesed, halvasti juurdepääsetavad ja keeruliselt tarastatavad.

Leevendav meede: Kui ei leidu huvilisi, kes karjataks, siis tuleb alal kord 5 aasta tagant niita ja võsa raiuda.

2.2.2. SINIHELMIKAKOOSLUSED

Sinihelmikakooslused kujunevad märjal, toitainetevaesel mullal. Need on kujunenud kuivendatud soo-aladele või rohumaade ekstensiivse majandamise tulemusena, mille korral niidetakse veel hilja vegetatsiooniperioodi lõpus. Eestis olemasolevad sinihelmikakooslused asuvad valdavalt tugevalt kuivendatud aladel ja on seetõttu suhteliselt väikese geobotaanilise väärtusega. Sinihelmikakooslusi (6410) on kolme väikese alana vana loodusmetsa massiivi sees ja ühe suurema alana kaitseala keskosas kokku 6,4 ha. Sarnaselt loodega neid ei hooldata. Esinduslikkus on neil siiski veel hea (B).

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on sinihelmikakoosluste säilimine vähemalt 3,8 ha ulatuses esinduslikkusega B.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk sinihelmikakoosluste säilimine vähemalt 3,8 ha ulatuses esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Sarnaselt loodudega ohustab sinihelmikakooslusi üldjuhul hoolduse puudumine ja sellest tingitud kinnikasvamine. Kuigi ajalooliselt on kaitseala idapoolset osa koos seal asuvate sinihelmikakooslustega karjatatud, on tänaseks sellest enamuses kujunenud vana loodusmets. Metsamassiivis säilinud sinihelmikakooslused on aga karjatamiseks liiga väikesed, halvasti juurdepääsetavad ja keeruliselt tarastatavad. Antud olukorras on mõistlik jätta need looduslikule arengule. Suuremat taastamis- ja hooldamispotentsiaali omab kaitseala keskosas olev puiskarjmaaga piirnev sinihelmikakooslus (3,8 ha).

Leevendav meede: Karjatamine või niitmine.

2.2.3. LÄÄNE-MÕÕKROHUGA LUBJARIKKAD MADALSOOD

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad lääne-mõõkrohu (*Cladium mariscus*) kooslused järvekallastel, märgadel niitudel või söötidel, mis külgnevad raudtarnakooslustega (*Caricion davallianae* – liitkonna kooslused). Lääne-mõõkrohu ja raudtarna (*Carex davalliana*) kooslused esinevad Eestis mitte ainult karbonaatsetes madalsoodes vaid ka toiterikka mullaga soostunud niitudel. Lääne-mõõkrohuga lubjarikkaid madalsoid (7210*) on hoiualal kokku 34,3 ha ulatuses. Samasugune on ka neile iseloomuliku liigi – lääne-mõõkrohu esinemine. Need paiknevad peamiselt liigirikka madalsoo servaaladel ja väiksemate fraktsioonidena ka vana loodusmetsa massiivi sees. Kõik alad on väga hea esinduslikkusega. Kuna hooldust neil ei toimu ja enamasti on see raskendatud, mõjutavad neid enim looduslikud protsessid – näiteks maatõus. Elupaigatüüpi läbib Nossa soon, kuid see ei mõjuta oluliselt elupaigatüüpi (vastavalt 2012. a elupaigatüüpide inventuurile on mõju neutraalne).

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on lääne-mõõkrohuga lubjarikaste madalsoode säilimine väga hea (A) esinduslikkusega vähemalt 34 ha ulatuses ja elupaigatüübi olemasoleva pindala (34 ha) säilimine.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on lääne-mõõkrohuga lubjarikaste madalsoode säilimine väga hea (A) esinduslikkusega vähemalt 34 ha ulatuses ja elupaigatüübi olemasoleva pindala (34 ha) säilimine.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Looduslikud protsessid, maatõus.

- Võsa pealetung

Leevendav meede: võsa lõikamine alal.

- Niiskusrežiimi muutmine nt kraavide süvendamisel.

Leevendav meede: järelevalve, võimalikele veerežiimi muutvatele tegevustele peab eelnema keskkonnamõju (eel)hindamine, millega tehakse kindlaks võimalik mõju elupaigatüübi seisundile.

2.2.4. LIIGIRIKKAD MADALSOOD

Eestis kuuluvad selle elupaigatüübi alla nii rohke- kui ka vähetoitelised madalsood ja soostunud alad. Valdav osa Eesti madalsoid on kuivendatud kas põllu- või metsamajanduslikel eesmärkidel, mistõttu on säilitamist väärivateks nimetatud kõik madalsood, mis pole muudetud põllumajanduslikuks maaks (karjamaad, kultuurheinamaad, põllud) või kus ei kasva juba täisealine mets. Tunnuselementideks on madalakasvuliste tarnaliikide domineerimine ja suhteliselt lopsakas samblarinne, soopind on kas suhteliselt tasane või madalmätlik. Eesti mõistes on tegemist üsna levinud sookooslusega. Ökosüsteemina omavad kõrgeimat looduskaitselist väärtust suuremapindalalised terviklikud, inimtegevusest mõjutamata või nõrgalt mõjutatud madalsood, kus on esindatud erinevad madalsoo taimekooslused. Suur hulk madalsoid on pikemat aega püsinud lagedana nõrga kuni mõõduka karjatamise tõttu. Liigirikkad madalsood (7230) hõlmavad loodusalast kolmandiku (114,1 ha) ehk pea kogu Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndi, sh ka Suuremõisa lahe ja Väike-Suuremõisa lahe, mis Keskkonnaregistris on veekogudena, kuid elupaigatüübilt pigem madalsood. Liigirikkad madalsood on kujunenud siin osaliselt endisest rannajärvest maakerke tulemusena. Nende esinduslikkus on hea (B), neid ei hooldata, kuigi põhimõtteliselt oleksid sobilikud karjatamiseks. Ajalooliselt on karjatatud vaid madalsoo lääneosa servas. Elupaigatüüpi läbib Nossa soon, kuid see ei mõjuta oluliselt elupaigatüüpi (vastavalt 2012. a elupaigatüüpide inventuurile on mõju neutraalne).

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on liigirikaste madalsoode säilimine hea (B) esinduslikkusega vähemalt 114 ha ulatuses. Looduslike protsesside toimel võib nende pindala muutuda.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on liigirikaste madalsoode säilimine hea (B) esinduslikkusega kokku vähemalt 114 ha ulatuses. Looduslike protsesside toimel võib nende pindala muutuda.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Looduslikud protsessid, maatõus.

- Kinnikasvamine, võsastumine.

Leevendav meede: võsa lõikamine alal, niitmine ja võimalusel karjatamine.

- Niiskusrežiimi muutmine nt kraavide süvendamisel.

Leevendav meede: järelevalve, võimalikele veerežiimi muutvatele tegevustele peab eelnema keskkonnamõju (eel)hindamine, millega tehakse kindlaks võimalik mõju elupaigatüübi seisundile.

2.2.5. VANAD LOODUSMETSAD

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad looduslikud vanad metsad. Vanad loodusmetsad on elupaigaks paljudele ohustatud liikidele, eriti sammaltaimedele, seentele ja selgrootutele loomadele. Vanad loodusmetsad (9010*) hõlmavad üle poole loodusala pindalast (192,6 ha) ehk sisuliselt kogu Paeranna sihtkaitsevööndi, suurema osa Laheküla piiranguvööndist ja Paeranna püsielupaiga. Vanade loodusmetsade puhul tuleb hoida inimmõju võimalikult väikesena. Eelkõige võib neid otseselt või kaudselt mõjutada ehitustegevus, samuti raied. Samas, sihtkaitsevööndis on selline tegevus keelatud. Ka Laheküla piiranguvööndi osas on KKA poolt tehtud ettepanek selle muutmiseks sihtkaitsevööndiks, mis tagaks vanade loodusmetsade puutumatuse.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on vanade loodusmetsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja esinduslikkuse tõus väga heani (A) 192 ha ulatuses.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on vanade loodusmetsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja hea (B) esinduslikkusega 192 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Laheküla piiranguvööndisse jääb väga palju vanaks loodusmetsaks inventeeritud elupaigatüüpi, kuid see kaitsekord ei taga elupaigatüübi säilimist.

Leevendav meede: Vanade loodusmetsade elupaigatüüp tuleb arvata sihtkaitsevööndisse.

+ Suktsessioon.

2.2.6. VANAD LAIALEHISED METSAD

Vanad laialehised metsad on loodusdirektiivi mõistes esmatähtis elupaigatüüp. Siia hulka on arvatud vanad salumetsad, mille puurindes valitsevad pärn, tamm, vaher, jalakas või saar. Need on Eestis võrdlemisi haruldased; neid peetakse jäänukiks sellest ajast, kui siin valitses veel soojem ja niiskem kliima. Saaremaal ja Läänemaal on sellised metsad küll enamasti arenenud kunagistest metsaheinamaadest ja puisniitudest, ning nende I rinde keskmine vanus ei ole rangelt võttes väga kõrge. Vanad laialehised metsad (9020*) on levinud kahe alana kaitseala lõunaosas kokku 8,4 ha ulatuses. Vanade laialehiste metsade puhul tuleb hoida inimmõju võimalikult väikesena. Kaitsealal asuvad metsad on valdavalt raskesti juurdepääsetavad ja ohutegurid sisuliselt puuduvad. Kuna vanas laialehises metsas esineb kuldkinga, siis võib tekkida vajadus alusmetsa ja järelkasvu raieks.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on vanade laialehiste metsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja esinduslikkuse tõus väga heani (A) 8 ha ulatuses.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on vanade laialehiste metsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja hea (B) esinduslikkusega 8 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Suktsessioon

2.2.7. PUISKARJAMAAD

Puiskarjamaad on regulaarselt karjatatavad hõreda puistuga alad, mis struktuurilt sarnanevad puisniitudele, kuid on väiksema liigirikkusega tänu loomade valikulisele rohttaimede söömisele ja tallamisele. Puiskarjamaad, mida lisaks karjamaadele ka aeg-ajalt üle niidetakse, on reeglina liigirikkamad kui ainult karjatamise abil majandatavad alad. Ainuke puiskarjamaa (9070) suurusega 2,4 ha on kaitseala keskosas. Praegu sellel ei karjatata, kuid ajalooliselt on olnud tegemist osaga suuremast puiskarjamaast (joonis 4). Tänaseks on see kinni kasvanud ja esinduslikkus vaid arvestatav (C). Karjatamise taasalustamine sellel eeldab taastamistöid – puude ja võsa eemaldamist. Seda on mõistlik teha vaid siis, kui leidub karjatamisest huvitatud maahooldaja. Peale taastamist tuleb alustada karjatamist koormusega 0,3 – 1,0 lü/ha.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on puiskarjamaa esinduslikkuse tõus tasemini hea (B) vähemalt 2,2 ha ulatuses.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on puiskarjamaa esinduslikkuse säilimine praegusel (C) tasemel vähemalt 2,2 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Metsastumine.

Leevendav meede: taastamistööd, karjatamine koormusega 0,3 – 1,0 lü/ha (pt 4.1.3.).

2.2.8. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD

Laiamahuline elupaigatüüp, millesse kuuluvad nii soostuvad metsad, (päris)madalsoometsad kui ka lodumetsad. Põhjavee tase on muutlik. Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*) on inventeeritud 5,1 ha kaitseala loodenurgas Nossa soone ääres. Need on arvestatava esinduslikkusega (C), suhteliselt ligipääsmatud ja inimmõjust vähe mõjutatud.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on soostuvate ja soo-lehtmetsade esinduslikkuse saavutamine tasemele hea (B) vähemalt 5 ha ulatuses.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on soostuvate ja soo-lehtmetsade esinduslikkuse säilimine arvestataval (C) tasemel vähemalt 5 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Niiskusrežiimi muutmine nt kraavide süvendamisel.

Leevendav meede: järelevalve, võimalikele veerežiimi muutvatele tegevustele peab eelnema keskkonnamõju (eel)hindamine, millega tehakse kindlaks võimalik mõju elupaigatüübi seisundile.

+ Suktsessioon.

3. ALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS

Suuremõisa lahe maastikukaitseala on suhetliselt halvasti juurdepääsetav ega oma atraktiivseid objekte, mistõttu otsene külastushuvi sellele puudub. Ala külastamine on pigem juhuslik. Kuna suur osa loodusalast on liikumispiirangutega sihtkaitsevöönd, ei ole külastajate suunamine siia ka mõistlik. Hetkel kaitseala väärtusi ei tutvustata.

- Visioon 30 aasta perspektiivis – Suuremõisa lahe maastikukaitseala on säilinud puutumatu loodusega.
- Eesmärgid kaitsekorraldusperioodi lõpuks: kaitseala on tähistatud, kättesaadav on teave liikumispiirangute kohta alal.

Eesmärkide saavutamiseks tuleb tähistada Suuremõisa lahe maastikukaitseala.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. RIIKLIK SEIRE

Loodusalal teostatakse merikotka püsielupaikade seiret seireprogrammis "Kotkad ja must-toonekurg". Eesmärgiks on kotkaste arvukuse ja selle muutuste, samuti sigimisedukuse ning peamiste ohutegurite mõju jälgimine. Seire toimub kolme- kuni viieaastase sammuga.

Riiklik seire on I prioriteedi tegevus.

4.1.2. INVENTUURID JA UURINGUD

Seeneliiki kuld-soverbielli (pt 2.1.1.2.) esineb EELIS-e andmetel loodusalal kahes kohas, kuid täpsemad andmed liigi leviku ja seisundi kohta puuduvad. Kaitse-eesmärkide seadmiseks on vajalik eelnevalt välja selgitada hariliku kuld-soverbielli levik ja seisund loodusalal ning vastavalt sellele seada kaitsemeetmed.

2012. aastal läbi viidud kaitstavate taimeliikide inventuuriga ei tuvastatud ühegi kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liigi (soohiilakas, harilik muguljuur, kärbesõis, lõhnav käoraamat ja punane tolmpea) esinemist loodusalal. Kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liikide puhul on tegemist käpalistega, mille esinemine on aastati kõikuv. Seetõttu on vajalik 2014. a käpaliste õitsemise ajal loodusala veelkord üle vaadata, et nimetatud liikide esinemine või puudumine kindlaks teha. Kui liike ei esine, tuleb need kaitse-eemärkide hulgast välja arvata (pt 4.1.5.).

MKA Paeranna sihtkaitsevööndis olev merikotka pesapuu on juba mõnda aega asustamata. Tuleb välja selgitada, kas Paeranna sihtkaitsevööndit asustanud paar võib olla leidnud endale teise pesapuu.

2012. aastal tuvastati, et Paeranna sihtkaitsevööndit asustab kassikakk, kuid kassikaku pesa on leidmata. Kaitse meetmete rakendamiseks on vajalik pesa asukoht välja selgitada.

Kaitsekorraldusperioodi lõpus tuleb tulemusseire eesmärgil läbi viia eesmärgiks seatud kaitstavate taimeliikide inventuur ja elupaigatüüpide seisundi hindamine, et selgitada rakendatud kaitsemeetmete tõhusus.

Inventuur on II prioriteedi tegevus.

4.1.3. POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE HOOLDAMINE JA TAASTAMINE

Täpsemaid juhiseid erinevate poollooduslike alade majandamiseks võib leida vastavatest hoolduskavadest (Helm, Aveliina. 2009. Eesti loopealsed ja kadastikud; Talvi, Tiina. 2010. Eesti puisniidud ja puiskarjamaad; Mesipuu, Meeli. 2011. Aru- ja soostunud niitude hoolduskava) aga ka muudest trükistest (Talvi, Tiina ja Talvi, Tõnu. 2012. Poollooduslikud kooslused. Kaitse ja hooldus.; Kukk, Toomas 2004. Pärandkooslused. Õpik-käsiraamat. Pärandkoosluste Kaitse Ühing).

PLK hooldust praegu alal ei toimu. Arvestades elupaigatüüpe, on loodusalal poollooduslikke kooslusi kokku 160,1 ha, neist 148,4 ha on aga sookooslused (joonis 4), mida ajalooliselt ei ole majandatud (joonis 5). Kaitseala ajalooliselt karjatatud osa oli praeguse vana loodusmetsa alal (joonis 5), millest PLK-na on säilinud vaid 2,4 ha suurune puiskarjamaa ning mõned sinihelmikakoosluste ja loode fraktsioonid. Vana loodusmetsa massiivis asuvad lood ja sinihelmikakooslused on üldjuhul karjatamiseks liiga väikesed, halvasti juurdepääsetavad ja keeruliselt tarastatavad. Kui ei leidu huvilisi, kes karjataks, siis tuleb alal kord 5 aasta tagant niita ja võsa raiuda. Kõige suuremat taastamis- ja hooldamispotentsiaali omab kaitseala keskosas olev puiskarjamaa koos piirneva sinihelmikakooslusega kokku 6,2 ha ulatuses. Taastamistöid on mõtet ette võtta aga vaid siis, kui sellele järgneb karjatamine ettenähtud loomkoormustega (lisa 5). Hetkel raskendab taastamis- ja hooldustöid ka halb juurdepääs, kuna olemasolev tee on viletsas olukorras. PLK-de taastamistööde läbiviimiseks on vajalik tee remont (pt 4.1.7.).

- Loopealse (6280*) võsast puhastamine ja põõsarinde ning puurinde harvendamine loopealsete taastamiseks. Taastamisel tuleb eemaldada kadakavõsa võimalikult maa lähedalt. Taastamistöid võib läbi viia hilissuvest kevade alguseni. Kevadine ja varasuvine lindude pesitsemisaeg taastamistöödeks ei sobi. Sobilik kadakate katvus taastatud aladel on 10–30%. Silmas tuleb pidada ka esteetilist külge ning mitte rajada ühtlaste vahedega „kadakapõlde”. Alles tasub jätta vanad, puukujulised kadakad ning üksikuid tihedamaid kadakatukkasid (5–10 (20) m läbimõõduga). Tihedamad ja hõredamad alad võiksid loopealsetel vahelduda. Kui alal on laiguti vanemat (väljakujunenud tüvedega) „kadakametsa”, siis võib seda kindlasti sellisena säilitada. Siiski tuleb silmas pidada, et ühe alana käsitletava hooldatava/taastatud loopealse sees ei oleks 1000 ruutmeetrist suuremaid niidukamarata põõsastikke. Kogu ala kadakate katvuse määramisel tuleb ka sellised suuremad põõsastikud arvesse võtta. Suuremakasvulistest puudest võiks taastamistöödel alles jätta valikuliselt pooppuud, pihlakad ja tammed. Eemaldada tuleks männid, kased, vahtrad, kuused ja saared, välja arvatud juhul, kui tegu on eakate, visuaalselt ning esteetiliselt oluliste või muidu südamele armsate puudega. Mahavõetud puud-põõsad on kindlasti vaja kadastikust ära viia või põletada. Kadastikus tohib lõket teha vaid niiskemal ajal või talvel: suvisel kuival ajal on kadastik ülimalt tuleohtlik. Kadakatüükad muutuvad pehmemaks ja murduvaks kümnekonna aastaga, kuid võimalusel tasub pärast esmast kadakate lõikamist viia läbi eraldi ettevõtmine tüügaste

eemaldamiseks Tüükaid on kõige tulemuslikum eemaldada taastamisele järgneval aastal, kui mahalõigatud põõsad on alalt minema viidud ja kadakapõõsaste alune varise- ja samblakiht madalamaks vajunud.

- Sinihelmikaniitude (6410) niitmisel tuleb kasutada vikatit, lattniidukit või võsalõikuri tera. Niita on oluline servast-serva või keskelt lahku meetodil, et anda loomadele-lindudele võimalus masina eest põgeneda.

- Niita tuleb ka elupaigatüüpi liigirikkad madalsood (7230) ja lubjarikkaid madalsoid lääne-mõõkrohuga (7210*). Tulevikus tuleb jätkata liigirikaste madalsoode karjatamist. Niidetud heina või purustatud rohtu maha jätta ei tohi. Hekseldamine ehk heina niitmine jäätmaaniidukiga, kus hein hakitakse umbes 10 cm pikkusteks tükkideks ning jäetakse maha, omab mitmeid negatiivseid mõjusid. Hekseldamine põhjustab kuluvildi teket. Madalalt niitmine ja heina väljavedu tagavad ka kuluvildi tekke vältimise. Kui ei leidu huvilisi, kes sooniitusid hooldaks, siis tuleb alal kord 5 aasta tagant niita ja võsa raiuda.

- Puiskarjamaade (9070) puhul tuleb jälgida, et võsa peale ei tuleks. Vajadusel tuleb hõrendada puistut ja põõsastut.

Poollooduslike koosluste hooldamine ning taastamine on I prioriteediga tegevused.

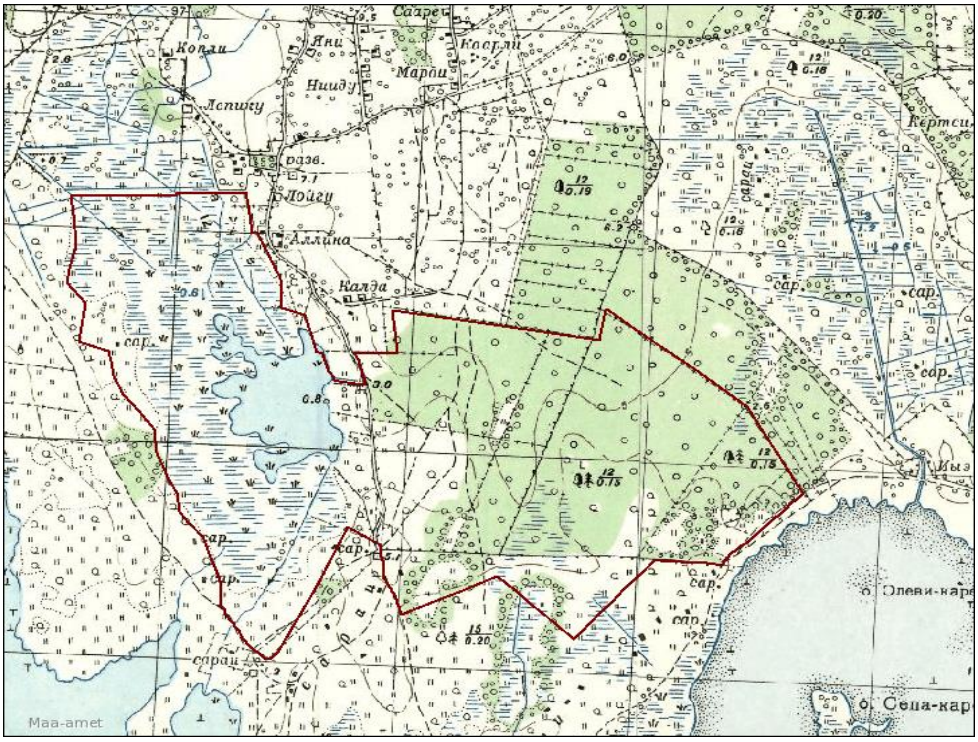

Joonis 5. Väljavõte NL topokaardist 1946. a Suuremõisa lahe maastikukaitsealal (allikas: Maa-ameti kaardiserver)

4.1.4. TÄHISTE PAIGALDAMINE

Kaitseala on tähistamata. Tähised on mõistlik paigaldada sinna, kus inimesed liiguvad – kaitseala läbivate teede äärde ja kaitseala piirile olulisematesse punktidesse (vt lisa 6). Kokku 19 tähist. Tähiseid tuleb vajadusel uuendada.

Tähistamine on II prioriteedi tegevus.

4.1.5. KAITSEKORRA JA KAITSE-EESMÄRKIDE MUUTMINE

2012. aastal läbi viidud kaitstavate taimeliikide inventuuriga ei tuvastatud ühegi kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liigi esinemist loodusalal, samuti ei leitud III kaitsekategooria liike harilikku porssa ja siberi võhumõõka. Küll aga leiti II kaitsekategooria ja LoD II lisa liik kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*). Kaitse-eesmärgina nimetatud II kaitsekategooria liikide puhul on tegemist käpalistega, mille esinemine on aastati kõikuv. Seetõttu on vajalik 2014. a käpaliste õitsemise ajal loodusala veelkord üle vaadata, et nimetatud liikide esinemine või puudumine kindlaks teha. Kui liike ei esine, tuleb need koos hariliku porsa ja siberi võhumõõgaga kaitse-eemärkide hulgast välja arvata. Samas tuleb kaitse-eesmärkide hulka lisada kaunis kuldking.

Kaitse-eesmärkidena nimetatud III kaitsekategooria liigid – kahkjaspunane sõrmkäpp, soo-neiuvaip, kahelehine käokeel ja harilik käoraamat ei eristu teistest inventeeritud liikidest oma suurema leviku või isendite arvu poolest. Nimetud liigid on saartel suhteliselt laialt levinud käpalised ja Suuremõisa lahe loodusala ei ole nende iseloomulik või suur kasvukoht. III kategooria liikide osas on mõistlik kaitse-eeskirja täpsustada ning mitte seada eraldi kaitse-eesmärke kõikide III kategooria kaitstavate taimeliikide osas.

2012. aasta suvel tuvastati, et Paeranna sihtkaitsevöönd on ka teise I kaitsekategooria loomaliigi – kassikaku (*Bubo bubo*) elupaik. Kassikaku pesa täpne asukoht tuleb kindlaks teha (pt 4.1.2.) ja lisada liik kaitseala kaitse-eesmärkide hulka.

2012. elupaigatüüpide inventuuriga tuvastati kolm uut elupaigatüüpi: sinihelmikakooslused (6410), vanade laialehised metsad (9020*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), mis tuleb lisada kaitseala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Praegu on loodusalal erineva kaitsekorraga alad: maastikukaitseala, Suuremõisa kuld-soverbielli püsielupaik ja Paeranna merikotka püsielupaik. Loodusalaga piirneb Aljava merikotka püsielupaik. Selguse huvides on mõistlik kõik nimetatud püsielupaigad liita maastikukaitsealaga ja tsoneerida kaitseala sihtkaitsevöönditeks.

Kaitse-eesmärkide muutmine on III prioriteedi tegevus.

4.1.6. AHENDA TEE REMONT

Kaitseala läbib 1 km ulatuses Ahenda poolsaarele viiv tee (vt lisa 6). Teed kasutavad peamiselt Muhu elanikud selleks, et pääseda oma kinnistutele või Väikesele väinale kalastama, kuid samas on tee oluline ka poolloodulikele kooslustele ligipääsuks ja koosluste taastamis- ja hooldustööde läbiviimiseks (pt 4.1.3.). Tegemist on erateega, mis kulgeb läbi paljude erinevate kinnistute. Omanike rohkus teeb keeruliseks tee korrashoiu. Tee on halvas olukorras ja sõiduautoga läbimatu.

Tee remont on II prioriteedi tegevus.

4.1.7. KULDKINGA KASVUKOHA HOOLDAMINE

Kuldking kasvab vana laialehist metsa läbiva tee lähedal. Kui teed hoitakse avatuna, siis lisameetmeid liigi säilimiseks rakendada ei ole vaja. Vastasel korral on vajalik alusmetsa ja järelkasvu raie.

Tegemist on I prioriteedi tegevusega.

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse (tabel 6) on koondatud eelnevate analüüsidena esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul. Tegevuste kaart on toodud lisas 6.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;

2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;

3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 6. Eelarve

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Priori-teet	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kokku
					Sadades eurodes										
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1.	Merikotka püsielupaikade seire	Riiklik seire	KAUR	I			X			X			X		X
4.1.2.	Kuld-soverbielli inventuur	Inventuur	KA	II		20									20
4.1.2.	Soohiilaka, hariliku muguljuure, kärbesõie, lõhnava käoraamatu ja punase tolmpea inventuur	Tulemusseire	KA	II		X									X
4.1.2.	Merikotka ja kassikaku pesade otsing Paeranna sihtkaitsevööndis	Inventuur	KA	II		20									20
4.1.2.	Kaitstavate taimeliikide ja elupaigatüüpide tulemusseire	Tulemusseire	KA	II										X	X
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.1.3.	Sinihelmikakoosluse hooldus (3,8 ha)	Koosluse hooldustöö	KA	I	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	70
4.1.3.	Puiskarjamaa taastamine (2,2 ha)	Koosluse taastamistöö	KA	I	6	6	6								18
4.1.3.	Puiskarjamaa hooldamine (2,2 ha)	Koosluse hooldustöö	KA	I				5	5	5	5	5	5	5	35
4.1.3	Loopealse taastamine (0,7 ha)	Koosluse taastamistöö	KA	I		3									3
4.1.3.	Loopealse hooldamine (0,7 ha)	Koosluse hooldustöö	KA	I			2	2	2	2	2	2	2	2	16
4.1.3.	Liigirikka madalsoo hooldamine (114 ha)	Koosluse hooldustöö	KA	I	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	1500
4.1.3.	Lubjarikka madalsoo lääne-mõõkrohuga hooldamine (34 ha)	Koosluse hooldustöö	KA	I	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	600
4.1.7.	Kuldkinga kasvukoha avatuna hoidmine (0,2 ha)	Koosluse hooldustöö	KA	I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Taristu, tehnika ja loomad															
4.1.4.	Kaitseala tähiste paigaldamine	Kaitsealuste	RMK	II	19										19

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Priori-teet	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kokku
	(19 tk)	objektide tähistamine													
4.1.4.	Kaitseala tähiste hooldamine (19 tk)	Tähiste hooldamine	RMK	II		1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
Kavad, eeskirjad															
	KKK tulemuslikkuse vahehindamine	Tegevuskava	KA	I					X						X
	KKK uuendamine	Tegevuskava	KA	I										X	X
4.1.5.	Kaitse-eesmärkide muutmine	Kaitsekorra muutmine	KA	III									X		X
Muu															
4.1.6.	Ahenda tee remont (1 km)	Muu	Huvilised	II			30								30
				Kokku	243	268	257	226	226	226	226	226	226	226	2350

x- täiendavaid eelarvelisi vahendeid ei planeerita

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduse tulemuslikkust hinnatakse läbiviidud inventuuri, riikliku seire ja tulemusseire alusel.

Kaitstavate taimeliikide puhul on tulemuslikkuse hindamisel indikaatoriks (tabel 7) soodsas seisundis oleva elupaiga pindala. Kriteeriumiks on 2012. aasta inventuuriga määratud pindala. Praegu on tabelis ära toodud kõik praegu eesmärgiks olevad või seatavad liigid, aga eesmärgiks olevad liigid tuleb üle vaadata, sest nende kõigi olemine eesmärgiks ei ole põhjendatud.

Elupaigatüüpide puhul on tulemuslikkuse hindamisel indikaatoriks (tabel 7) soodsas seisundis oleva elupaigatüübi pindala. Kriteeriumiks on 2012. aasta inventuuriga määratud pindala.

Tabel 7. Indikaatorid kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks

Jrk	**Väärtus**	**Indikaator**	**Kriteerium**	**Tulemus**
2.1.1.3.	Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus)*	Kasvukoha pindala	0,2 ha	Kauni kuldkinga elupaikade säilimine
2.1.1.2.	Kuld-soverbiell (*Sowerbyella imperialis*)	Kasvukoha pindala	Inventuur on toimunud	Selgitatud on liigi esinemine loodusalal
2.1.1.1.	Soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*)	Kasvukoha pindala	6,6 ha	Kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on säilinud.
2.1.1.1.	Kahkjaspunane sõrmkäpp *(Dactylorhiza incarnate)*	Kasvukoha pindala	37,6 ha	Kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on säilinud.
2.1.1.1.	Harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*)	Kasvukoha pindala	10,1 ha	Kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on säilinud.
2.1.1.1.	Kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*)	Kasvukoha pindala	1 ha	Kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus
				mitmekesisus on säilinud.
2.1.2.	Merikotkas (*Haliaeetus albicella*)	Pesitsevate paaride arv	3	Loodusalal on säilitatud sobiv elupaik vähemalt 3 paari merikotkaste pesitsemiseks.
2.2.1.	Lood (6280*)	Elupaigatüübi pindala	0,7 ha	Loodude säilimine vähemalt 0,7 ha ulatuses esinduslikkusega B.
2.2.2.	Sinihelmikakooslused (6410)	Elupaigatüübi pindala	3,8 ha	Sinihelmikakoosluste säilimine vähemalt 3,8 ha ulatuses esinduslikkusega B.
2.2.3.	Lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210*)	Elupaigatüübi pindala	34 ha	Lääne-mõõkrohuga lubjarikaste madalsoode säilimine väga hea (A) esinduslikkusega vähemalt 34 ha ulatuses ja elupaigatüübi olemasoleva pindala (34 ha) säilimine.
2.2.4.	Liigirikkad madalsood (7230)	Elupaigatüübi pindala	114 ha	Liigirikaste madalsoode säilimine hea (B) esinduslikkusega kokku vähemalt 114 ha ulatuses. Looduslike protsesside toimel võib nende pindala muutuda.
2.2.5.	Vanad loodusmetsad (9010*)	Elupaigatüübi pindala	192 ha	Vanade loodusmetsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja hea (B) esinduslikkusega 192 ha ulatuses.
2.2.6.	Vanad laialehised metsad (9020*)	Elupaigatüübi pindala	8 ha	Vanade laialehiste metsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja hea (B)

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus
				esinduslikkusega 8 ha ulatuses.
2.2.7.	Puiskarjamaad (9070)	Elupaigatüübi pindala	2,2 ha	Puiskarjamaade esinduslikkuse säilimine praegusel (C) tasemel vähemalt 2,2 ha ulatuses.
2.2.8.	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Elupaigatüübi pindala	5 ha	Soostuvate ja soo-lehtmetsade esinduslikkuse säilimine arvestataval (C) tasemel vähemalt 5 ha ulatuses.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Kull, T. - 2000. Kaunis kuldking. Kaitsekorralduskava.
2. Kullman, B. - 1984. Kuld-soverbiell Muhumaal, Eesti Loodus, 526-527
3. Põllumajandusministri 8. märtsi 2010. a määrus nr 19. Poollooduslikku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013.

LISAD

LISA 1. SUUREMÕISA LAHE MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI. VABARIIGI VALITSUSE MÄÄRUS 08.05.2007 NR 131

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseseaduse» § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Suuremõisa lahe maastikukaitseala kaitse-eesmärk

(1) Suuremõisa lahe maastikukaitseala[2] (edaspidi *kaitseala*) kaitse-eesmärk on kaitsta:

1) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on: lood (6280*)[3], lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*) ning puiskarjamaad (9070);

2) nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud II kaitsekategooria taimeliiki ja selle elupaika;

3) I kaitsekategooria liiki, keda nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas, ja selle elupaika;

4) II kaitsekategooria taimeliike ja harilikku käoraamatut (*Gymnadenia conopsea*), harilikku porssi (*Myrica gale*), kahkjaspunast sõrmkäppa (*Dactylorhiza incarnata*), kahelehist käokeelt (*Platanthera bifolia*), siberi võhumõõka (*Iris sibirica*) ning soo-neiuvaipa (*Epipactis palustris*), kes on ühtlasi III kaitsekategooria liigid, ja nende elupaiku.

(2) Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ning majandustegevuse piiramise astmele kaheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

(3) Kaitsealal kehtivad «Looduskaitseseaduses» sätestatud piirangud käesolevas määruses sätestatud erisustega.

§ 2. Kaitseala asukoht

(1) Kaitseala asub Saare maakonnas Muhu vallas Aljava, Laheküla ja Pädaste külas.

(2) Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas[4].

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

2. peatükk KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 4. Lubatud tegevus

(1) Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud käesoleva määrusega sätestatud ajal sihtkaitsevööndis.

(2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseseaduses» sätestatut.

(3) Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud õuemaal ning paikades, mis on kaitseala valitseja poolt selleks ette valmistatud ja tähistatud.

(4) Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga sõitmine ning vetel mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid, maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta ning mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud ka piiranguvööndis liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel ja maatulundusmaal metsamajandustöödel või põllumajandustöödel.

(5) Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud linnujaht.

§ 5. Keelatud tegevus

(1) Kaitsealal on keelatud kalapüük ja linnujaht.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
3) väljastada metsamajandamiskava;
4) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
5) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
6) anda projekteerimistingimusi;
7) anda ehitusluba;
8) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

§ 6. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

(3) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(4) Kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, on Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid.

§ 7. Vajalik tegevus

Kaitseala poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks vajalik kaitsekorrast tulenev tegevus nagu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine ning kujundamine.

3. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§ 8. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(5) Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit:

1) Paeranna sihtkaitsevöönd;

2) Suuremõisa lahe sihtkaitsevöönd.

§ 9. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

(1) Paeranna sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on haruldaste liikide elupaikade säilitamine ning metsakoosluste kasvukohatüübile iseloomuliku liigikoosseisu säilitamine ja arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.

(2) Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on haruldaste liikide elupaikade säilitamine ning koosluste mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 10. Lubatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on lubatud rahvaürituse korraldamine Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndis, sealjuures rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:

1) Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndis poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus;

2) Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndis koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures metsakoosluse kujundamisel on kaitseala valitsejal õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas;

3) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd;

4) olemasolevate ehitiste hooldustööd.

§ 11. Keelatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on keelatud:

1) majandustegevus;

2) loodusvarade kasutamine;

3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul õppe- ja loodusraja rajamine Suuremõisa lahe sihtkaitsevööndis;

4) inimeste viibimine Paeranna sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

4. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 12. Piiranguvööndi määratlus

(1) Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.

(2) Kaitsealal on Laheküla piiranguvöönd.

§ 13. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 14. Lubatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on lubatud väetiste kasutamine ja majandustegevus, arvestades käesolevas kaitse-eeskirjas sätestatud kitsendusi.

(2) Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud uute ehitiste püstitamine.

(3) Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.

§ 15. Keelatud tegevus

Piiranguvööndis on keelatud:

1) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
2) maavara kaevandamine;
3) uue maaparandussüsteemi rajamine;
4) uuendusraie, välja arvatud turberaie, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus;
5) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine looduslikul rohumaal ja metsamaal;
6) puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel kuiva ilmaga.

[1] Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53) ja nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT L 103, 25.04.1979, lk 1–18; L 291, 19.11.1979, lk 111; L 319, 7.11.1981, lk 3–15; L 233, 30.08.1985, lk 33–41; L 302, 15.11.1985, lk 218; L 100, 16.04.1986, lk 22–25; L 115, 8.05.1991, lk 41–55; L 164, 30.06.1994, lk 9–14; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 223, 13.08.1997, lk 9–17; L 236, 23.09.2003, lk 667–702).

[2] Kaitseala on moodustatud Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee 3. aprilli 1965. a otsusega nr 32 «Looduse kaitsest Kingissepa rajoonis» kaitse alla võetud Suuremõisa lahe ornitoloogilise keeluala baasil.
Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 2 alapunktist 395 hõlmab kaitseala Suuremõisa lahe loodusala, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju loodusala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

[3] Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

LISA 2. MERIKOTKA PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE JA KAITSE-EESKIRI

Väljaandja:	Keskkonnaminister
Akti liik:	määrus
Teksti liik:	algtekst-terviktekst
Redaktsiooni jõustumise kp:	31.07.2010
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:	Hetkel kehtiv
Avaldamismärge:	RT I 2010, 51, 319

Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri

Vastu võetud 21.07.2010 nr 33

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseseaduse» § 10 lõike 2 alusel.

§ 1. Kaitse alla võtmise eesmärk

Määrusega võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 «I ja II kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine» § 4 lõike 2 punktis 5 nimetatud I kaitsekategooriasse kuuluva liigi merikotka (*Haliaeetus albicilla*) isendite väljaspool kaitsealasid asuvad püsielupaigad liigi soodsa seisundi tagamiseks.

§ 2. Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine[2]

(1) Hiiu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised merikotka püsielupaigad:
1) Ristna Kõrgessaare vallas Kalana külas;
2) Kõpu Kõrgessaare vallas Kiduspe külas;
3) Heinlaid Pühalepa vallas Sarve külas;
4) Suuremõisa Pühalepa vallas Valipe külas;
5) Vanamõisa Emmaste vallas Külama ja Sepaste külas.

(2) Lääne maakonnas võetakse kaitse alla järgmised merikotka püsielupaigad:
1) Telise Noarootsi vallas Telise/Tällnäsi külas;
2) Näsi Vormsi vallas Suuremõisa külas;
3) Hobulaid Ridala vallas Hobulaiu külas;
4) Salajõe Oru vallas Salajõe külas;
5) Puiatu Ridala vallas Sinalepa ja Puiatu külas;
6) Kiili Hanila vallas Massu külas;
7) Tuksi Noarootsi vallas Elbiku/Ölbäcki külas.

(3) Põlva maakonnas võetakse kaitse alla merikotka Lüütja püsielupaik Mikitamäe vallas Laossina külas.

(4) Pärnu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised merikotka püsielupaigad:
1) Haapsi Varbla vallas Haapsi külas;
2) Seliste Tõstamaa vallas Tõlli ja Päraküla külas.

(5) Rapla maakonnas võetakse kaitse alla merikotka Avaste püsielupaik Vigala vallas Kojastu külas.

(6) Saare maakonnas võetakse kaitse alla järgmised merikotka püsielupaigad:
1) Stebeli Torgu vallas Sääre külas;
2) Tammuna Torgu vallas Sääre külas;
3) Nasva Kaarma vallas Nasva külas;
4) Mullutu Kärla vallas Kogula külas;
5) Paeranna Muhu vallas Lahekülas;
6) Või Muhu vallas Võikülas ja Kuivastu külas;
7) Muraja Pöide vallas Muraja külas;
8) Ruhve Laimjala vallas Randvere külas;
9) Tulpe Kaarma vallas Muratsi külas;
10) Loode Kaarma vallas Nasva külas;
11) Ruhnu Ruhnu vallas Ruhnu külas.

(7) Viljandi maakonnas võetakse kaitse alla järgmised merikotka püsielupaigad:
1) Meleski Kolga-Jaani vallas Vaibla külas;
2) Valma Tarvastu vallas Riuma külas;
3) Kalbuse Tarvastu vallas Villa külas.

(8) Püsielupaikade ja nende vööndite piirid on kantud kaartidele, mis on esitatud määruse lisas[3].

§ 3. Püsielupaiga valitseja

«Looduskaitseseaduse» § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitseja Keskkonnaamet.

§ 4. Kaitsekord

(1) Merikotka püsielupaikade maa-ala kuulub vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndisse ja piiranguvööndisse.

(2) Püsielupaigas kehtib «Looduskaitseseaduses» sätestatud sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi kaitsekord selle määruse erisustega.

(3) Püsielupaigas on lubatud:
1) jahipidamine ja kalapüük;
2) püsielupaika läbivatel teedel inimeste viibimine ning sõidukitega sõitmine.

(4) Püsielupaiga valitseja nõusolekul on püsielupaigas lubatud poollooduslike koosluste ilme säilimiseks vajalik tegevus.

(5) Püsielupaiga sihtkaitsevööndis on lubatud inimeste viibimine ning marjade ja seente korjamine 1. augustist 14. veebruarini, muul ajal on inimeste viibimine sihtkaitsevööndis lubatud järelevalve- ja päästetöödel, loodusobjekti valitsemise ja korraldamisega seotud tegevuse korral ning püsielupaiga valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

(6) Püsielupaiga valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:
1) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine;
2) kaitstavate liikide isendite elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamine 1. augustist 14. veebruarini.

(7) Püsielupaiga piiranguvööndis on raied lubatud 1. augustist 14. veebruarini.

(8) Püsielupaiga piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul aegjärkne ja häilraie tingimusel, et langi suurus ei ületa 2 ha.

(9) Püsielupaiga piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu kui pinnas seda võimaldab.

Justiitsminister
keskkonnaministri ülesannetes Rein LANG

Asekantsleri kohusetäitja
kantsleri ülesannetes Kristina GRAU

[1]Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ looduslikku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25) ja EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.7.1992, lk 7–50).
[2] Kõik püsielupaigad asuvad Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» nimetatud Natura 2000 võrgustiku aladel, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju loodusala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.
Määruse seletuskirjaga saab tutvuda Keskkonnaministeeriumi kodulehel www.envir.ee.
[3] «Looduskaitseseaduse» § 53 lõike 2 alusel ei avaldata Riigi Teatajas püsielupaikade kaarte, nendega saab tutvuda Keskkonnaministeeriumis, Keskkonnaametis või keskkonnaregistris.

LISA 3. KAITSEALUSTE SEENELIIKIDE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE JA KAITSE-EESKIRI

KAITSEALUSTE SEENELIIKIDE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE JA KAITSE-EESKIRI

Vastu võetud 17.04.2006 nr 28
RTL 2006, 36, 623
jõustumine 30.04.2006

Muudetud järgmiste aktidega (näita)

Määrus kehtestatakse « Looduskaitseseaduse » § 10 lõike 2 alusel.

§ 1. KAITSE ALLA VÕTMISE EESMÄRK

Määrusega võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 «I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu» § 2 punktide 2, 3, 7 ja 8 kohaselt I kaitsekategooriasse, § 6 punktide 2, 3, 5, 7, 12, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26 ja 27 kohaselt II kaitsekategooriasse ning Keskkonnaministri 19. mai 2004. a määruse nr 51 «III kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine» § 2 punktide 6 ja 9 kohaselt III kaitsekategooriasse kuuluvate seeneliikide väljaspool kaitsealasid asuvad elupaigad, mida tuleb kaitsta nende liikide soodsa seisundi tagamiseks.

§ 2. KAITSEALUSTE SEENELIIKIDE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE

(1) Kaitse alla võetakse leht-kobartoriku püsielupaigad:
1) Vääna-Jõesuu Harju maakonnas Harku vallas;
2) Rasina mõis Põlva maakonnas Mooste vallas.
(2) Kaitse alla võetakse krookustoriku püsielupaigad:
1) Jakobi Võru maakonnas Urvaste vallas;
2) Ungru Lääne maakonnas Ridala vallas.
(3) Kaitse alla võetakse võrkheiniku Umminiidu püsielupaik Jõgeva maakonnas Puurmani vallas.
(4) Kaitse alla võetakse lilla põdramoka püsielupaigad:
1) Liiva-Putla Saare maakonnas Pihtla vallas;
2) Kandla Saare maakonnas Kärla vallas.
(5) Kaitse alla võetakse lepa-kärbseseene püsielupaik Mahtra Rapla maakonnas Juuru vallas.
(6) Kaitse alla võetakse lehise-õõspuraviku püsielupaigad:
1) Järvselja-1 Tartu maakonnas Meeksi vallas;
2) Järvselja-2 Tartu maakonnas Meeksi vallas;
3) Järvselja-3 Tartu maakonnas Meeksi vallas.
(7) Kaitse alla võetakse punajalg-kivipuraviku Kirbu püsielupaik Võru maakonnas Haanja vallas.
(8) Kaitse alla võetakse mõru-kivipuraviku Laheva püsielupaik Lääne maakonnas Ridala vallas.
(9) Kaitse alla võetakse bloxami punalehiku Sviby püsielupaik Lääne maakonnas Vormsi vallas.
(10) Kaitse alla võetakse liiv-maakeele Lepaaugu püsielupaik Lääne maakonnas Nõva vallas.
(11) Kaitse alla võetakse purpur-maakeele Kintsli püsielupaik Valga maakonnas Palupera vallas.
(12) Kaitse alla võetakse ebe-limanuti püsielupaigad:
1) Jaluse Rapla maakonnas Juuru vallas;
2) Tsirguliina Valga maakonnas Tõlliste vallas.
(13) Kaitse alla võetakse kuldpiimase riisika Tõrise püsielupaik Saare maakonnas Leisi vallas.
(14) Kaitse alla võetakse valge sirmiku Norrkeldi püsielupaik Saare maakonnas Ruhnu vallas.

(15) Kaitse alla võetakse kroonliudiku püsielupaigad:
1) Raikküla Pakamägi Rapla maakonnas Raikküla vallas;
2) Rõkkalu Rapla maakonnas Raikküla vallas;
3) Kose nõmm Rapla maakonnas Raikküla vallas;
4) Mõisa nõmm Rapla maakonnas Raikküla vallas;
5) Lipa Rapla maakonnas Raikküla vallas;
6) Laheva Lääne maakonnas Ridala vallas;
7) [Kehtetu – RTL 2008, 57, 785 - jõust. 13.07.2008]
(16) Kaitse alla võetakse kährikseene püsielupaigad:
1) Kandle-2 Saare maakonnas Kärla vallas;
2) Triigi Saare maakonnas Leisi vallas.
(17) Kaitse alla võetakse sellerheiniku püsielupaigad:
1) Järvselja Tartu maakonnas Meeksi vallas;
2) Jõempa Saare maakonnas Kärla vallas.
(18) Kaitse alla võetakse lilla mütsnarmiku Liiva-Putla püsielupaik Saare maakonnas Pihtla vallas.
(19) Kaitse alla võetakse kuld-soverbielli Suuremõisa püsielupaik Saare maakonnas Muhu vallas.
(20) Kaitsealuste seeneliikide püsielupaikade piirid on kantud kaartidele, mis on esitatud määruse lisas[2].

§ 3. PÜSIELUPAIGA VALITSEJA

«Looduskaitseseaduse» § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitsejaks Keskkonnaamet. [RTL 2009, 11, 131 - jõust. 01.02.2009]

§ 4. KAITSEKORD

(1) Püsielupaiga maa-ala kuulub sihtkaitsevööndisse.
(2) Püsielupaigas kehtib «Looduskaitseseaduses» sätestatud kaitsekord selle määruse erisustega.
(3) Püsielupaigas on lubatud:
1) inimeste viibimine. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal on viibimine lubatud arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseseaduses» sätestatut;
2) marjade korjamine;
3) kalapüük;
4) jahipidamine;
5) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd valitseja nõusolekul, välja arvatud § 2 lõike 1 punktis 2 nimetatud püsielupaigas;
6) sõidukiga sõitmine teedel;
7) puidu kokku- ja väljavedu külmunud pinnaselt.
(4) Paragrahvi 2 lõigetes 1, 8, 9 ja 11 nimetatud püsielupaikades on kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalik niitmine kuni 15. juulini.
(5) Paragrahvi 2 lõigetes 1, 8, 9 ja 11 nimetatud püsielupaikades on võsastumise vältimiseks vajalik harvendada puu- ja põõsarinnet.
(6) Paragrahvi 2 lõikes 10 nimetatud püsielupaigas on kaitsealuse liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajalik loomade karjatamine.
(7) Püsielupaigas hooldustööde käigus niidetud hein ja raiutud põõsad tuleb eemaldada hiljemalt 10 päeva jooksul pärast niitmist või raiumist.
(8) Paragrahvi 2 lõike 2 punktis 2 nimetatud püsielupaigas on lubatud telkimine, lõkke tegemine ja kuni 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine.
(9) Paragrahvi 2 lõike 1 punktis 2 nimetatud püsielupaigas on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tootmisotstarbeta ehitise püstitamine püsielupaigas paikneva kinnistu tarbeks.

[1]Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 08.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53).
[2]«Looduskaitseseaduse» § 53 lõike 2 kohaselt ei avaldata Riigi Teatajas püsielupaikade kaarte, nendega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).
[RTL 2010, 18, 316 - jõust. 12.04.2010]

LISA 4. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
	2.1. Elustik				
2.1.1.3.	Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus)*	Kauni kuldkinga elupaikade säilimine vähemalt 0,2 ha ulatuses.	Võsastumine	Lõuka talu tee hoidmisel avatuna lisameetmeid ei vaja, vastasel korral on vajalik võsaraie.	Kauni kuldkinga elupaiga säilimine. Kaunis-kuldking on loodusalal levinud vähemalt 0,2 hektaril.
2.1.1.2.	Kuld-soverbiell (*Sowerbyella imperialis*)	Selgitatud on liigi esinemine loodusalal	Selguvad inventuuri tulemusena.	Inventuur	Selguvad inventuuri tulemusena.
2.1.1.1.	Soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*)	Kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on säilinud või suurenenud.	-	-	Kaitstavate taimeliikide levik ja liigiline mitmekesisus on säilinud või suurenenud.
2.1.1.1.	Kahkjaspunane sõrmkäpp *(Dactylorhiza incarnate)*	„	Võsastumine	Võsaraie	„

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
2.1.1.1.	Harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*)	„	-	-	„
2.1.1.1.	Kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*)	„	Võsastumine	Võsaraie	„
2.1.2.	Merikotkas (*Haliaeetus albicella*)	Loodusalal on säilitatud sobiv elupaik vähemalt 3 paari merikotkaste pesitsemiseks.	-	-	Loodusalal on säilitatud sobiv elupaik vähemalt 3 paari merikotkaste pesitsemiseks.
	2.2. Kooslused				
2.2.1.	Lood (6280*)	Loodude säilimine vähemalt 0,7 ha ulatuses esinduslikkusega B.	Loodusid ohustab üldjuhul hoolduse puudumine ja sellest tingitud kinnikasvamine. Kuigi ajalooliselt on kaitseala idapoolset osa koos seal asuvate loodega karjatatud, on tänaseks sellest valdavalt kujunenud vana	Kui ei leidu huvilisi, kes karjataks, siis tuleb alal kord 5 aasta tagant niita ja võsa raiuda.	Loodude säilimine vähemalt 0,7 ha ulatuses esinduslikkusega B.

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
			loodusmets. Metsamassiivis säilinud loopealsed on aga karjatamiseks väikesed, halvasti juurdepääsetavad ja keeruliselt tarastatavad.		
2.2.2.	Sinihelmikakooslused (6410)	Sinihelmikakoosluste säilimine vähemalt 3,8 ha ulatuses esinduslikkusega B.	Sarnaselt loodudega ohustab sinihelmikakooslusi üldjuhul hoolduse puudumine ja sellest tingitud kinnikasvamine. Kuigi ajalooliselt on kaitseala idapoolset osa koos seal asuvate sinihelmikakooslustega karjatatud, on tänaseks sellest enamuses kujunenud vana loodusmets. Metsamassiivis säilinud sinihelmikakooslused on aga karjatamiseks liiga väikesed, halvasti juurdepääsetavad ja	Karjatamine või niitmine.	Sinihelmikakoosluste säilimine vähemalt 3,8 ha ulatuses esinduslikkusega B.

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
			keeruliselt tarastatavad. Antud olukorras on mõistlik jätta need looduslikule arengule. Suuremat taastamis- ja hooldamispotentsiaali omab kaitseala keskosas olev puiskarjmaaga piirnev sinihelmikakooslus (3,8 ha).		
2.2.3.	Lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210*)	Lääne-mõõkrohuga lubjarikaste madalsoode säilimine väga hea (A) esinduslikkusega vähemalt 34 ha ulatuses ja elupaigatüübi olemasoleva pindala (34 ha) säilimine.	Niiskusrežiimi muutmine nt kraavide süvendamisel.	Järelevalve, võimalikele veerežiimi muutvatele tegevustele peab eelnema keskkonnamõju (eel)hindamine, millega tehakse kindlaks võimalik mõju elupaigatüübi seisundile.	Lääne-mõõkrohuga lubjarikaste madalsoode säilimine väga hea (A) esinduslikkusega vähemalt 34 ha ulatuses ja elupaigatüübi olemasoleva pindala (34 ha) säilimine.

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
			Võsa pealetung.	Võsa lõikamine alal.	
2.2.4.	Liigirikkad madalsood (7230)	Liigirikaste madalsoode säilimine hea (B) esinduslikkusega kokku vähemalt 114 ha ulatuses. Looduslike protsesside toimel võib nende pindala muutuda.	Niiskusrežiimi muutmine nt kraavide süvendamisel.	Järelevalve, võimalikele veerežiimi muutvatele tegevustele peab eelnema keskkonnamõju (eel)hindamine, millega tehakse kindlaks võimalik mõju elupaigatüübi seisundile.	Liigirikaste madalsoode säilimine hea (B) esinduslikkusega vähemalt 114 ha ulatuses. Looduslike protsesside toimel võib nende pindala muutuda.
			Kinnikasvamine, võsastumine.	Võsa lõikamine alal, niitmine ja võimalusel karjatamine.	
2.2.5.	Vanad loodusmetsad (9010*)	Vanade loodusmetsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja hea (B) esinduslikkusega	Laheküla piiranguvööndisse jääb väga palju vanaks loodusmetsaks inventeeritud	Vanade loodusmetsade elupaigatüüp tuleb arvata	Vanade loodusmetsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja esinduslikkuse tõus

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
		192 ha ulatuses.	elupaigatüüpi, kuid see kaitsekord ei taga elupaigatüübi säilimist.	sihtkaitsevööndisse.	väga heani (A) 192 ha ulatuses.
2.2.6.	Vanad laialehised metsad (9020*)	Vanade laialehiste metsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja hea (B) esinduslikkusega 8 ha ulatuses.	-	-	Vanade laialehiste metsade säilimine inimmõjust puutumatuna ja esinduslikkuse tõus väga heani (A) 8 ha ulatuses..
2.2.7.	Puiskarjamaad (9070)	Puiskarjamaade esinduslikkuse säilimine praegusel (C) tasemel vähemalt 2,2 ha ulatuses.	Metsastumine.	Taastamistööd, karjatamine koormusega 0,3 – 1,0 lü/ha	Puiskarjamaade esinduslikkuse tõus hea (B) tasemeni vähemalt 2,2 ha ulatuses.
2.2.8.	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Soostuvate ja soo-lehtmetsade esinduslikkuse säilimine arvestataval (C) tasemel vähemalt 5 ha ulatuses.	Niiskusrežiimi muutmine nt kraavide süvendamisel.	Järelevalve, võimalikele veerežiimi muutvatele tegevustele peab eelnema keskkonnamõju (eel)hindamine,	Soostuvate ja soo-lehtmetsade esinduslikkuse saavutamine tasemele hea (B) vähemalt 5 ha ulatuses.

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
				millega tehakse kindlaks võimalik mõju elupaigatüübi seisundile.	

LISA 5. LOOMÜHIKUTE ARVESTAMINE JA POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE HOOLDAMISEKS VAJALIKUD LOOMÜHIKUD

Vastavalt Põllumajandusministri 8. märtsi 2010. a määrusele nr 19. Poollooduslikuku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013.

Loomühikute arvestamine		
Loom	Vanus	Loomühikuid (lü)
veis	> 24 kuud	1
veis	6-24 kuud	0,6
veis	< 6 kuud	0,2
hobune (sh mära koos varsaga)	> 6 kuud	0,7
lammas ja kits (sh utt koos talledega)	> 12 kuud	0,15
Poollooduslike koosluste hooldamiseks vajalikud loomkoormused		
Kooslus	Tegevus	Vajalik loomkoormus (lü/ha)
lamminiit, loopealne, sooniit, kadastik	karjatamine	0,2-1,0
aruniit	karjatamine	0,2–1,2
rannaniit	karjatamine	0,4–1,3
puiskarjamaa	karjatamine	0,3–1,0
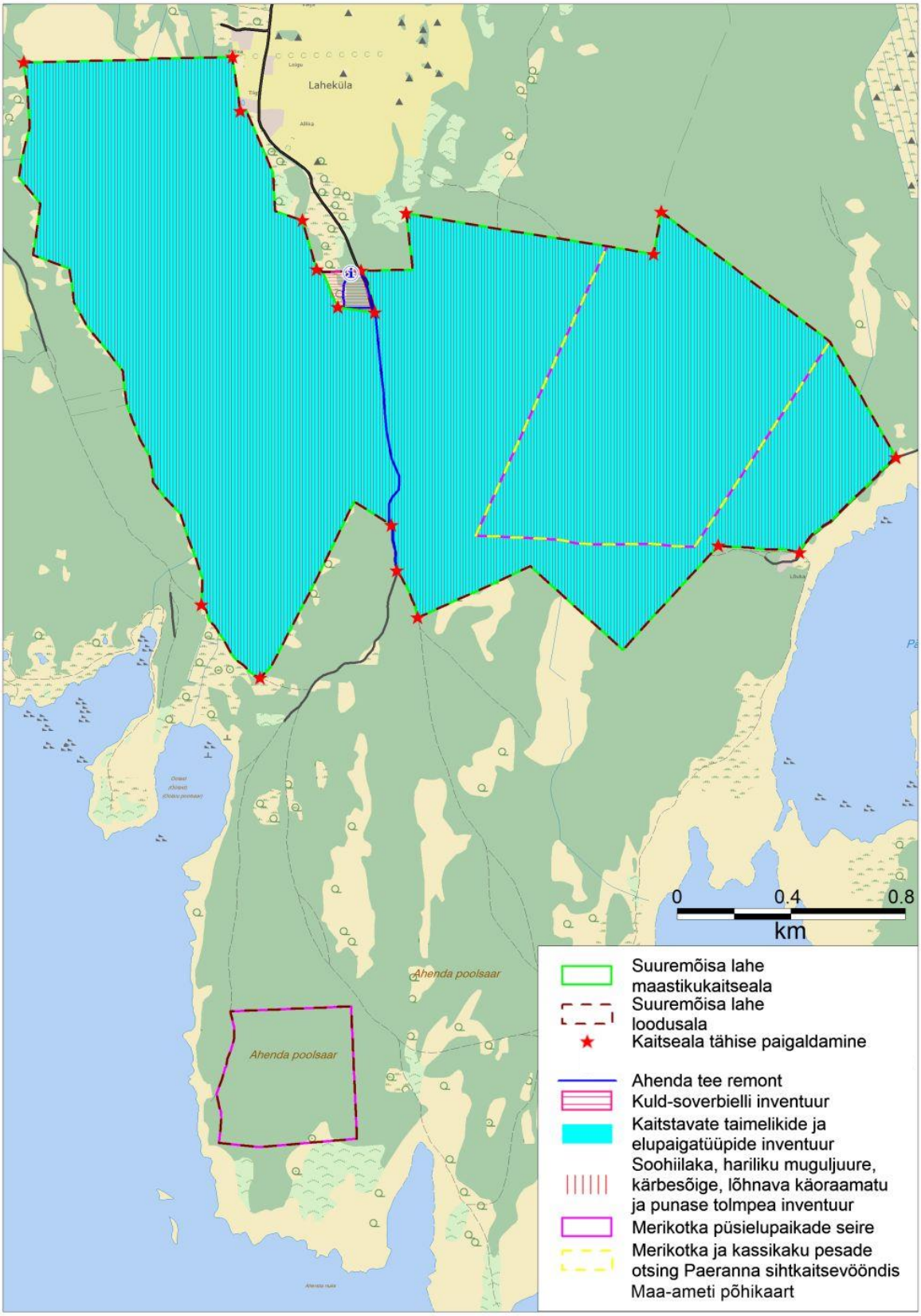
LISA 6. TEGEVUSTE KAART